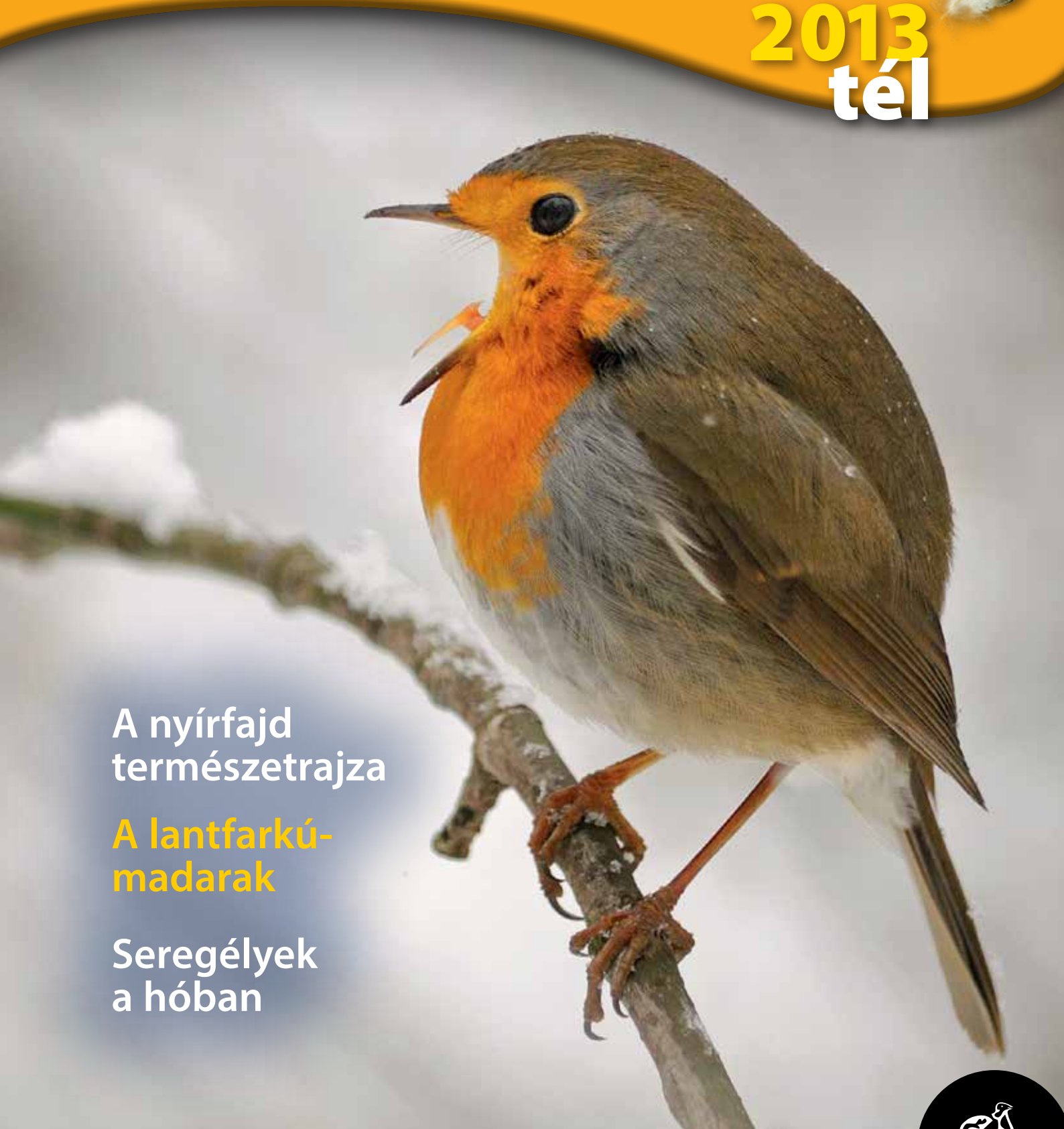

Madártávlat

Madártani és természetvédelmi folyóirat

2013
tél

A nyírfajd
természetrája

A lantfarkú-
madarak

Seregélyek
a hóban

Vércsék

◀ Vörös vércse

A vörös vércse (*Falco tinnunculus*) az egész országban elterjedt, gyakori ragadozómadarunk. Egész évben megfigyelhető. Kis termetű, nagyjából gerle nagyságú. A hím háta gesztenyebarna, apró, de jól látható pettyezéssel. Farka szürke, széles fekete végszalaggal. Feje szintén szürke, sötét bajuszávja feltűnő. Melle és hasa barackos árnyalatú, sűrű lefutó pettyezéssel. A tojó kissé változékony, néhány egészen hasonló a hímekhez, feje és farka azonban általában nem annyira szürke, egyöntetűbb barnás színezetű. Háta inkább sávozott, mint pettyezett. Farkán sűrű keresztávazás látható, a fekete végszalag keskenyebb, mint a hímén. Röptében hegyes szárnya, hosszú farka jellegzetes alakot kölcsönöz neki. A karvaly hasonló megjelenésű és méretű ragadozómadár, azonban szárnya sokkal rövidebb, erősen lekerekített. A vörös vércse röptében sokat „szitál”.

Fehérkarmú vércse ▶

A fehérkarmú vércse (*Falco naumanni*) Magyarországról teljesen eltűnt, mint költőfaj. Az utóbbi években csak rendkívül ritkán vetődik el hozzánk. Legközelebbi fészkelőtelepei Horvátországban vannak. Elkülönítése a vörös vércsétől nagyon nehéz, valószínűleg ez is az oka a kevés megfigyelésnek. Az öreg hím megfelelő körülmények között viszonylag könnyen felismerhető. Háta egyszínű vörösbarna, a vörös vércsére jellemző pettyezés nélkül. Nagy szárnyfedői és vállvezetői szürkék, ezek közelről jól látható panelt alkotnak. Alsó oldala változó mértékben pettyezett, de szinte mindig kevésbé, mint a vörös vércséé. Röptében felülről a szürke panel jó bélyeg; alulról nagyon világos, evezőtollai szinte mintázatlanok (a vörös vércsénél minden tollzatban sűrűn sávozottak). A tojó és fiatal madarak meghatározása rendkívül nehéz, csak nagyon közelről, megfelelő körülmények között megfigyelve lehetséges. Arcmintázatuk sokkal egyöntetűbb, mint a vörös vércsénél, a szem mögötti sötét szemsáv és a farkó elmosódott, alig kivehető. Röptében szárnya alulról világosabb, az evezőtollak sávozása halványabb, emiatt ezek a sötétebben mintázott szárnybéllel kontrasztot alkotnak. Nevét fehér karmairól kapta, ezek azonban csak nagyon közelről, az ülő madarakon figyelhetők meg.

◀ Kék vércse

A kék vércse (*Falco vespertinus*) az alföldi területeken még helyenként viszonylag gyakori fészkelő. A telet Afrikában tölti. Alapvetően telepeken költ, gyakran található meg a vetési varjak fészkelőtelepein. A hím összetéveszthetetlen, az egész madár kékes palaszürke. Csak gatyája és alsó farkfedői vörösek. Lába és viaszhátyája élénk narancssárga. Röptében a kézevezetői felülről csillogó ezüstösek. A tojó háta és szárnya szürke, fekete keresztávazással. Fejteteje, melle és hasa narancsos színezetű. Pofája fehér, feltűnő sötét szemsávja és farkója van. A fiatal háta, szárnya és fejteteje barnásszürke, világos szegésekkel. Pofája fehér, szintén jól látható szemsávja és farkója van. Az alsótest világos sárgásbarna, erőteljes, sávoskák összeálló hosszanti pettyezéssel. Farka felülről erősen keresztávós. Ez fontos bélyeg a nagyon hasonló fiatal kabasólymaktól való elkülönítésre (azoknak a középső farktollai mintázatlan szürkésbarnák). A kék vércse farka elég rövid, ez jellegzetes alakot kölcsönöz neki, ami kellő terepi gyakorlattal hasznos bélyeg lehet.

Szöveg és grafika: **Kókay Szabolcs** (www.kokay.hu)

KIADJA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
(MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarorszáért!”
1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel.: (06-1) 275-6247 • Fax: (06-1) 275-6267 • www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ Ujhelyi Péter

MUNKATÁRSÁK

Ács László • MME Bolt
Bajor Zoltán • gyakorlati madárvédelem
Drexler Szilárd • természetvédelem
Hadarics Tibor • faunisztika
Halpern Bálint • kételtű- és hullóvédelem
Horváth Márton • ragadozómadár-védelem
Karcza Zsolt • Madárgyűrűzési Központ
Kincses László • környezeti nevelés
Lendvai Csaba • helyi csoportok
Nagy Dénes • területvédelem
Nagy Károly • Monitoring Központ
Orbán Zoltán • társadalmi kapcsolatok
Schmidt Emese • Csipogó
Szenczi Péter • MME Hírek

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓK

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

FOTOGRAFIAI TANÁCSADÓK

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
• **Imre Tamás** • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs** •
Lóki Csaba • **Máté Bence** • **Nehéz László**
• **Novák László** • **Streit Béla** • **Suhayda László** •
Vizúr János

GRAFIKUSOK

Kókay Szabolcs • **Matyikó Tibor** • **Zsoldos Márton**
TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Netraw Kft.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR

Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS

Harangi István

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ

Schmidt Egon

FELELŐS KIADÓ

Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS

Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ

Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

TÁMOGATÓNK

BirdLife
INTERNATIONAL

A címlapon: **Vörösbegy (Potyó Imre)** felvétele

www.madartavlat.hu

MME 40 év!

Rohamosan közeledik az év vége, és 2014. január 6.-án az MME 40. születésnapja. A 200 alapító tag annak idején talán nem is gondolta, hogy 40 év alatt az egyesület sok ezer tagot számláló szervezetté képes fejlődni, és az alapító közgyűlés napját nem csak egyesületünk, hanem a természetvédelem naptárában is jegyezni fogják. Márpedig az MME fejlődött, egyre nőtt és napjainkban már komoly civil szervezetként jegyzik. Azt gondolom, hogy a 10 ezer közeli tag, a több mint 30 ezer támogató, a több száz természetvédelmi program, a nemzetközi híru fajvédelmi projektek az alapítók minden reményét felülmúlták.

Az eredmények eléréséhez sok százezen járultak hozzá. Az évtizedek során minden tagtársunknak személyes viszonya alakult ki a szervezettel és vannak személyes történeteik. Engedjék meg, hogy elmondjam az én történetemet. Nagyon szerencsésnek mondhatom magamat, mert a saját történetem ugyan rövidebb, mint az MME 40 éve, de az egyesületével párhuzamos. Mondhatom, hogy egy kicsit az MME „kistestvére” vagyok. Éppen elmúltam 12 éves, amikor természet- és madárbarát iskolatársaimmal úgy döntöttünk, hogy meglátogatjuk az egyesület budapesti csoportjának gyűlését, amit akkoriban a Nemzeti Múzeum épületében tartottak (egy utcányira akkori iskolámtól, a Treforttól). Lelkesen azonnal be is léptünk, így az MME 40. születésnapján ünnepelhetem 25 éves tagságomat. Később elmentünk a fülöpházi táborba, ahonnan a „lavina” már megállíthatatlan volt: madárgyűrűző táborok, biológia tagozat, biológus-képzés az ELTE-n, kutatás Csörgő Tibor „szárnyai alatt” az Ócsai Madárvártán.

Ahogy a kezembe kaptam a diplomámat, nem volt kérdéses, ha csak lehet, az MME munkatársaként szeretnék dolgozni. Egy évvel az egyetem után ez lehetővé is vált, és a Madárgyűrűzési Központ vezetőjeként, majd természetvédelmi igazgatóként, egy ideje pedig ügyvezető igazgatóként próbálok tudásomat és elhivatottságomat hozzá tenni ehhez a közös történethez.

Kedves Tagtársam! Valamennyiünknek vannak személyes történetei, sokan gondolunk madárbarát kertet, madármegfigyelési élmények színesítik életünket, tömegesen vettünk részt az egyesületi programokban, táborokban, madárfelmérésekben, adatgyűjtésekben. Amit az elmúlt 40 évben elértünk, az nem néhány ember eredménye, hanem a személyes MME-történetek összessége.

Köszönöm valamennyi Tagtársunknak, és boldog születésnapot!

Halmos Gergő

Kérjük, osszák meg velünk MME-hez kapcsolódó személyes történetüket, régi felvételeiket, fényképeiket e-mailen, vagy a közösségi oldalunkon, esetleg postai úton, a központi címen.

A TARTALOMBÓL	A nyírfajd természetrajza	4
	Méregfogak összetűzésében	16
	Debrecen téli oázisa: a Tócsó	24
	Egy sasfészek vendégei	34

A nyírfajd természetrajza

Fauna-
historia

© Andy Hay (rspb-images.com) felvételei

Dürgéskor a nyírfajd farkotollait széttárva pózol a tojóknak

A TYÚKALAKÚAK RENDJÉBE – ahová a nyírfajdot is sorolják –, 281 madárfaj tartozik. A rend 7 családból áll, ezek egyike a fajdfélék családja.

A valódi fajok (*Tetrao*) nemzetségét azonban mindössze 4 faj alkotja. A siketfajd (lásd *Madártávlat* 2013/nyári szám) és annak ázsiai rokonfaja, illetőleg a nyírfajdok két faja. A fajdfélék kifejezetten az északi félteke – a boreális zóna – madarai.

A nyírfajd (*Tetrao tetrix*) rendkívül nagy elterjedési területe Nagy-Britanniától Eurázián keresztül a tajga zónában egészen az Amur vidékéig, illetve Észak-Koreáig terjed. Észak-Kínában és Észak-Mongóliában is él. Ezen a hatalmas területen 7 alfajra tagolódik. Nagy-Britanniában külön alfaja, a *T. t. britannicus* fordul elő, míg Európában a törzsalak (*T. t. tetrix*) költ. További öt alfaja Ázsiát népesíti be.

A nyírfajd Európában Írország, az Ibériai- és a Balkán-félsziget, Törökország, továbbá Magyarország kivételével minden országban előfordul, illetve hozzánk hasonlóan Dániából is kipusztult.

Igen közeli rokona a kizárólag a Kaukázusban (Északkelet-Törökország, Grúzia, Örményország és Azerbajdzsán) élő kaukázusi nyír-

fajd (*T. mlokosiewiczzi*), amely kifejezetten a magashegyi régiók madara, s amelynek teljes állománya alig több mint 100 000 példányból áll.

A nyírfajdfajdkakas és a tyúk színezete jelentősen eltér. A kakas egész teste fémese fekete, illetve kékes árnyalatú. Alsó farkfedői hófehérek. Szárnyában fehér csík van, és a vállán is található egy kicsiny fehér folt, továbbá az alsó szárnyfedői is fehérek. A szeme felett a fejtetőn élénk vörös csupasz bibircsók díszel. A farka lant alakú. A tyúk szürkésbarna, világosabb és sötétebb barna keresztcsávokkal mintázott. Keskeny fehér szárnycsíkja csak reptében látszik. Ezzel a színezetével a földön kotló tyúk teljesen beleolvad környezetébe és szinte észrevétlenné válik. Mind a kakas, mind a tyúk csüdje tollas.

A kakasok nemcsak színezetükben, de testtömegükben is jelentősen eltérnek a tyúkoktól. Tömegük 1200-1500 g körül mozog, míg a tyúkok csak 800-970 g közöttiek.

A nyírfajd a nedves talajú, hűvös, főleg nyír és fenyőből álló erdők lakója. Elsősorban a mozaikos szerkezetű erdőket kedveli, amelyekben legfontosabb táplálék növényei az áfonya, a boróka és más bogyós növények megtalálhatók. Ezeken kívül rügyeket, barkát, friss leveleket, bogyókat és kis mértékben rovarokat eszik. Fészkelőterületén állandó madár, de az áfonyában szegény években akár 100 km távolságra is eltávolodhatnak költőterületétől. Szibériában ilyenkor nem ritka, hogy hatalmas csapatokba verődnek össze. Hideg havas időben a magasabb régiókból is az alacsonyabb, kevésbé zord időjárású területekre ereszkednek. Télen általában ott is csapatokba verődnek, ahol nem hagyják el költőterületüket. Gyakori, hogy a kakasok és a tyúkok külön csapatot alkotnak.

Dürgőhelyek

A nyírfajd rokonaihoz hasonlóan dürgő. A dürgőhely általában egy nyílt, alacsony növényzettel fedett terület (láp, csarabos, vagy is fahátáron lévő nyílt terület), ahová a kakasok összegyűlnek és ahol rendkívül látványos, mozgalmos dürgésük zajlik. Eközben tollazatukat felborzolják, a földön szaladgálnak, néha magasra felugranak és természetesen riválisaikkal küzdenek is. A dürgés során erős hangadással is igyekeznek a tyúkokat magukhoz csalogatni, ami akár 1 km-re is elhallatszik. A dürgőhelyek tradicionálisak, azokat hosszú időn keresztül használták a kakasok, amelyek általában 3 éves koruk után válnak ivaréretté. A dürgőhelyet látogató kakasok száma nagyon eltérő, általában csak néhány madár keresi azt fel, de előfordul, hogy akár több tucatnyi is összegyűlik egy helyen. Az újonnan érkező madarak általában azzal kezdik a dürgést, hogy nekifeszülnek a közeliükben lévő kakasoknak. A harc általában nem komoly, de előfordulnak olyan esetek is, amikor vízszintesen hullik a tolla a küzdő madaraknak... A dürgés leggyakrabban kora este kezdődik és a sötétedés után befejeződik. Hajnalban is van dürgés, de ez kevésbé jellemző. Ritkán előfordul az egész éjszakán keresztül zajló dürgés is. Párosodás után a tyúkok a környéken keresnek megfelelő fészkelőhelyet. A tyúk a fészket egy talajmélyedésben alakítja ki, általában alacsony fenyő, boróka vagy más takarást jelentő bokor alatt, esetenként gyökerek között. Gyakran előfordul, hogy a fészket a tyúk a következő évben is ugyanazon a helyen alakítja ki. Egyedül kotlik, és csak ritkán hagyja el a tojásokat, amelyeket ilyenkor általában betakar. A jellegzetesen szeplős tojásokból (amelyek

A dürgő fajdkakas szeme fölött feltűnő vörös bibircsók fokozza az impozáns megjelenést

A nyírfajdtyúk, a kakastól eltérően, szerény tollazatot visel

© Mike Langman (rspb-images.com)

száma 7-10) a fiókák 26-29 nap alatt kelnek ki. Kikelés után a felszáradt csibék a tyúk vezetgetése mellett rögtön elhagyják a fészket.

A csibék kezdetben szinte kizárólag rovarokkal táplálkoznak. Az első két hétben apró bogarakat, sáskákat, szúnyogokat, legyeket, csigákat, gilisztákat esznek, majd fokozatosan térnek át a növényi táplálékra.

Nyírfajd Magyarországon

A nyírfajd a 19. század második felében a Nyírségben és a Szatmárisíkság erdeiben még rendszeres fészkelő madár volt. A Nyírbátor-Vállaj-Fény-Nyírtelek közötti erdő-

ségben 1870-ig volt jelen. A Nyírség északi részében – Torniospálca környékén – egészen 1890-ig fennmaradt egy kisebb állománya.

A határ túloldalán Beregszász (Ukrajna) környékén 1887-ig ezres nagyságrendben fordult elő, majd 1887/88 telén hirtelen erősen megfogyatkozott, illetve részben eltűnt.

A Nyírségtől távol Putnok, Sajóvelezd és Bánhorvát térségében 1900 áprilisában még jelentős mértékű dürgést észleltek, illetve 10 nap alatt 3 kakas lőttek. Ugyanekkor a térségben az 1920-es évekig még előfordult a nyírfajd. Minden bizonnyal ennek a kis állománynak a fennmaradását a határ túloldala-

Birkhahn auf der Heide.

lán élő erősebb populáció segítette. Azóta nincs tudomásunk bizonyított előfordulásáról.

Mi okozta az eltűnését?

Rapaics Rajmund, híres botanikusunk, *A Nyírség növényföldrajza* című tanulmányában azt írja, hogy:

A kakasok komoly viadalon küzdenek meg a tojókért

a keményebb talajú helyeken állott néhány tölgyállomány. Míg ma a nyírségi erdőkben a faállományok 85%-a tölgy, akkor a vízben bővelkedő hideg talajon a nyír volt nagy bőségben, ellenben a tölgy csak alárendelt szerepet játszott”.

Ez a leírás pontosan bemutatja, hogy miért tűnt el Magyarországról a nyírfajd. Fészkelőterülete elsősorban a nyáron is hűvös klímájú Nyírségre korlátozódott, ahol az erdők és közöttük lévő nyitott foltok mozaikos elhelyezkedése ideális életteret kínált a nyírfajd számára. Ezekben az erdők a számára alapvető fontosságú nyír mellett számos bogyós növény, pl. áfonya is jelen

volt, amely fontos táplálékát képezte. Az ország területéhez képest kis területre korlátozódott előfordulási, illetve fészkelőterületének átalakítása azonban olyan élőhelyet keletkezett, amely a nyírfajd életfeltételeit már nem biztosította, ezért az fokozatosan eltűnt.

A történelmi Magyarországon – a Felvidéken és a Keleti- illetve a Déli-Kárpátokban – folyamatosan zajlott a nyírfajd vadászata. A rendelkezésre álló statisztikák szerint azonban a teríték csak egyes években érte el a 300 példányt, általában 100 körül mozgott. Az 1879-1913 közötti időszakból származó adatok szerint mai területünkön nem volt nyírfajdejtés.

Európában nem veszélyeztetett

A nyírfajd elterjedési területének kevesebb, mint a fele esik Európára, míg a többi Oroszországban, Mongóliában, Kínában és Koreában található. Európai állománya 2,5-3,3 millió pár közötti. Az európai állomány 1970-1990 között csökkent és sok helyen ez a folyamat a későbbiekben is folytatódott. Földrészünkön a legnagyobb számban, Oroszországban 1,8-2,5 millió pár él. Igen jelentős azonban a finnországi állománya is, amelyet 350 000 – 550 000 pár közöttre becsülnék.

Határainkhoz legközelebb Szlovákiában (200-300 pár), Ausztriában (10 000-15 000 pár) és Szlovéniában (1000-2000 pár) fészkel. Romániában, a Kárpátokban is megtalálható kisebb, 60-80

A nyírfajd hazánkban sajnos kipusztult

Nyírfajdkakasok névadó növényükön, a nyírfán

© Bajor Zoltán felvétele

keltetőgép-be helyezték, a kikelt csibéket pedig mesterségesen nevelték fel. Az ilyen módon nevelt madarak a díszmadartenyésztők és -tartók igényeit kielégítették, azonban teljesen alkalmatlanok a szabad természetbe történő kite-

páros állománya.

Visszatelepítési kísérlet

Már a 19. század végén is voltak betelepítési kísérletek az ország több pontján, pl. Gödöllő környékén. 1927-ben Sopronban, majd 1977-ben Lábodon próbálkoztak betelepítésével, de valamennyi kezdeményezés sikertelen maradt.

A 2000-es években a Nyírerdő Zrt. nyírfajdtartási és -tenyésztési programot indított a céllal, hogy siker esetén megpróbálkozik a faj visszatelepítésével is. A remekül megépített és a nyírfajd igényeinek megfelelően berendezett röpdékben a Nyugat-Európából importált madarak tartása és szaporítása meg is kezdődött. A csibék felnevelése, amely speciális tudást igényel és főleg a faj igényeinek megfelelő táplálékot, szerény eredményeket

hozott. A legnagyobb probléma azonban az volt, hogy a szülőmadarak olyan hobbitenyészetekből származtak, amelyekben a díszmadárként tartott nyírfajdok által lerakott tojásokat generációk sora óta nem a kotló tojó keltette ki és nevelte fel. A tyúkok által lerakott tojásokat

A fészekhágyó nyírfajdcsibék rejtőszínezettel olvadnak környezetükbe

lepitésre, mivel tojásaikat – a gépi keltetés és a mesterséges felnevelés miatt elvesztett kotlási hajlamuk miatt – nem fészekbe, hanem a röpdékben a talajra elszórtan rakták le, és azokon nem kezdtek el kotlani sem. Az ilyen szaporodásra tulajdonképpen képtelen madarak a természetben nem lennének képesek állományuk fenntartására. Ennek ellenére ezeken a madarakon a tartási, tenyésztési, fiókanevelési technológia elsajátítható lett volna, és egy következő lépésben természetes kotlási hajlammal rendelkező madarakon folytatva a megkezdett tenyésztést el lehetett volna jutni a kitelepítés megkezdéséig. 2010 után azonban a program leállt, az akkor még meglévő madarak a nyíregyházi állatkertbe kerültek.

Haraszthy László

Ritka hibrid, a siketfajd és nyírfajd kereszteződéséből: a „középfajd” (A. Brehm könyvéből)

„Egészen bizonyosra vehetjük, hogy a történelem előtti időkben, sőt még az Árpád-házi királyok idejében is az egész Nyírség egyetlen összefüggő erdő-mocsár-láp terület volt. Ezek az ősi erdők azonban egészen más összetételűek voltak, mint a maiak, melyekkel különben is nagyon lazán függenek össze. Az ősi erdőben ligetszerű nyírcsoportok tették az erdő legnagyobb részét s csak itt-ott

A világító fehér alsó farkfedőtollak teszik igazán kontrasztossá a dürgő kakas megjelenését

© Andy Hay (rspb-images.com) felvételei

Madárgyűrűzési érdekességek

Madárgyűrűzés

© Mocsár Zoltán felvétele

Kékbegy

AZ ELMŰLT IDŐSZAKBAN a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése hosszabb-rövidebb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők neveit technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemmel tudjuk feltüntetni. A közölt gyűrűzési összesítések tájékoztató jellegűek, az október közepéig beérkezett adatok alapján készültek.

Bütykös hattyú

A Fertő-tavon idén is megfigyelték (Balaskó Zsolt) azt az eredetileg hazai gyűrűs bütykös hattyút, amelyet 1999-ben öreg madárként jelöltek ugyanitt. 2010-ben Horvátországban fogták vissza,

© Balaskó Zsolt felvétele

Bütykös hattyú

ekkorra a hazai alumínium gyűrűjét már elvesztette, az eredetileg sárga, de fehérre fakult lábgyűrűje alapján

azonosították. Itt új fémgyűrűt kapott, majd 2011-ben ismét visszafogták a Fertő-tavon, ekkor kapta a nyakgyűrűjét. Eddig 39 alkalommal érkezett megfigyelési adat a madárról, utoljára október közepén. Jelenleg ez a legidősebb, eredetileg magyar gyűrűs bütykös hattyú a hazai adatbankban. Őt idősebb

bütykös hattyút tartunk nyilván, ezeket mind Horvátországban jelölték 1995. és 1998. között és itthon legalább egyszer vagy rendszeresen megkerültek.

Nagy kócsag

A Szczecini-öbölben (ÉK-Németország) figyeltek meg egy 2009-ben, Cegléd közelében fiókaként jelölt (Szénási Valentin) nagy kócsagot. Ez eddig a legészakibb, egyben a legnagyobb eltelt idejű megfigyelése a hazai színes gyűrűs nagy kócsagoknak.

Egy idén, Barbacs közelében jelölt (Pellinger Attila) nagy kócsagot augusztus elején fotóztak le Svájcban a Neuchateli-tónál, majd másnap, innen 124 km-re DK-irányban az Alpokban (Göscheneralp) találták meg a tetemét, 1700-1800 m magasságban. Hazai gyűrűs nagy kócsagot tavaly év végén jelentettek először Svájcban, azóta további hét színes gyűrűs madarat figyeltek meg négy kantonban.

Szürke gém

Egy hazai színes gyűrűs szürke gém csontváza került meg Bajorországban augusztus közepén. A madarat idén jelölték (Pellinger Attila) fiókaként Kóny közelében. A viszonylag kisszámú (ezidáig 145) színes gyűrűs szürke gém közül ez az első külföldön megkerült példány. Németországban (Bajorországban és Szászországban) korábban már kézrekerült két hazai fémgyűrűs madár, amelyeket 1928-ban jelöltek (Warga Kálmán) a Kis-Balatonon.

© Thomas Ziegler felvétele

Szürke gém

három hazai gyűrűs példány került meg Csehországban.

Egy 2007-ben, a górési madárrepatriólo telepen öreg madárként jelölt (Kiss Róbert) és elengedett

© Rapin Pascal felvétele

Nagy kócsag

Az első színes gyűrű leolvasások egyelőre belföldiek, a gyűrűzés helyén vagy kisebb távolságban történtek. Míg az 1950 előtti gyűrűzésekből (pontos szám nem ismert) 63 egyed biztosan kézre került külföldön (az Aquilában publikált adatok alapján), az 1951 után jelöltek közül (közel kétezer példány) 23 egyed került meg határainkon túl (ebből 2001. után mindössze három).

Fehér gólya

Idén augusztusban két hazai gyűrűs fehér gólya is megkerült Csehországban. Egyik áramutás következtében került kézre, a másikat a színes jelölése alapján azonosították. A madarakat idén jelölték (Hegedűs Dániel) fiókaként a járásában. A tavasszal Lednicénél költésben megfigyelt öreg fehér gólyával együtt így már

© Josef Vrána felvétele

Fehér gólya

történt. Ezekon kívül Csádból ezidáig mindssze négy hazai gyűrűs madár kézrekerülését jelentették: fekete gólya (1989.), szürke gém (1958.),

füstifecske (1981.) és cserregő nádiposzata (2004.).

Kanalgém

Augusztus közepén, a dinnyési Fertőn egy botulizmusban szenvedő, később elhullott, cseh gyűrűs kanalgémet találtak (Kovács Zoltán). A madarat 1995-ben jelölték Csehországban (Ceské Budejovice közelében). Jelenleg ez a legidősebb kanalgém a hazai adatbankban. Ugyanezt a madarat már egyszer megfigyelték és a fémgyűrűje alapján azonosították a kirepülése környékén, 2005-ben is. A hazai gyűrűs kanalgémek közül jelenleg a legidősebb madarat 2003-ban jelölték és idén szeptemberben figyelték meg utoljára.

Apró partfutó

Augusztus közepén Olaszországban (Ortazzo) egy tengervíz által szétmarta gyűrűjű apró partfutót fogtak. A gyűrűn lévő sorszám vegyi kezelés után került láthatóvá. A madarat 2003. szeptember elején fiatal egyedként jelölték (Laczik Dénes) Mexikópusztán. Jelenleg ez a legidősebb apró partfutó a hazai adatbankban. Az ezidáig itthon megjelölt közel ezer apró partfutó közül eddig hét került meg külföldön: Franciaországban, Olaszországban (3), Spanyolországban (Léna-folyó delta), Spanyolországban és Ukrajnában.

Szerecsensirály

Augusztus közepén, Bretagne partvidékén (Franciaország) leolvastak egy 1997-ben, a Korom-szigeten (Szegedi Fehér-tó) fiókaként jelölt (Veprik Róbert) szerecsensirályt. Ez a madár 78. adata a hazai adatbankban. Az első színes gyűrűjét 2003-ban elvesztette, de 2006-ban visszafogták Lengyelországban (Kozielno) költőkolóniában (ekkor derült ki, hogy tojó madárról van szó). Ekkor új acélgűrűt és színes gyűrűt is kapott. Az elkopott magyar alumíniumgyűrűt vegyi eljárással tették olvashatóvá, és csak ezután lehetett azonosítani a madarat. Jelenleg ez a legidősebb, eredetileg hazai gyűrűs szerecsensirály az adatbankban. Elsősorban Franciaországból és Lengyelországból vannak leolvasásai, továbbá néhányszor észlelték

Spanyolországban és egyszer Belgiumban. Itthon a gyűrűzését követően eddig nem került szem elé. Az adatbankban két idősebb, külföldi gyűrűs példányt tartunk nyilván, egy Franciaországban, és egy Hollandiában jelölt madarat, amelyeket legalább egyszer itthon is észleltek. Az EURING honlap (www.euring.org) alapján 22 éves az eddigi legidősebb gyűrűs szerecsensirály.

Dankasirály

Szeptember elején, a Balatonon (Siófok, *Főnyedi Elemér, Pánczél Mátyás*) ismét szem elé került az az 1999-ben Lengyelországban fiókaként jelölt dankasirály, amelyet 2011-ben a Zágrábi szeméttelen fogtak vissza és jelöltek meg színes gyűrűvel is. Jelenleg ez a legidősebb dankasirály a hazai adatbankban.

Szeptember közepén egy hazai jelölésű színes gyűrűs dankasirályt olvastak le Macedóniában (Ohrid-tó). A madarat idén tavasszal a szegedi szeméttelen jelölték (*Domján András*). Ez az első színes gyűrűs megfigyelési adatunk Macedóniában. Ezidáig 32 hazai gyűrűs dankasirály került meg Szerbiától DK-re, ebből kettő madár Törökországból (1909 és 1991 között). A mostani adat az első színes gyűrűs leolvasás DK-Európából.

Heringsirály

Idén áprilisban egy öreg színes jelölésű heringsirályt fotóztak (*Balaskó Zsolt*) a soproni szeméttelen. A madarat 1997-ben jelölték Finnországban a Botteni-öböl partján, és már 2004-ben is megfigyelték, Szicíliában. Jelenleg ez a legidősebb heringsirály az adatbankban. Ezidáig hét külföldi gyűrűs példány került meg Magyarországon, kettő svéd és öt finn gyűrűs. Ez utóbbiak közül hármat színes jelölésük alapján azonosítottak, a többi különböző okok miatt kézre került.

Küszvágó csér

Augusztus közepén a Ferencmajori-halastavakon egy Izraelben jelölt színes gyűrűs küszvágó csért azonosítottak (*Csonka Péter*). A madarat idén májusban jelölték (Atlit Salt-pans, ugyanitt jelölték a tavaly nyáron a Csaj-tavon leolvasott első izraeli színes gyűrűs küszvágó csért is). Ez a kilencedik külföldi gyűrűs

© Karcza Zsolt felvétele

Kanalgém gyűrűje

küszvágó csér megkerülés itthon, ebből 5 korábbi Ausztriában (Fertő-tó) és egy Csehországban volt jelölve csak fémgyűrűvel, valamint egy színes gyűrűs példányt Horvátországban és kettőt Izraelben jelöltek. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött 5400 küszvágó csér közül eddig nyolc példány került meg külföldön: Bulgáriában, Dél-Afrikai Köztársaságban, Görögországban, Mozambikban, Szerbiában (3) és Ukrajnában.

Fattyúszerkő

Augusztus végén Nagyivánnál távolról azonosítottak (*Borza Sándor*) egy fattyúszerkőt a fémgyűrűje alapján. A madarat 2010-ben fiókaként jelölték (*Pigniczki Csaba*) Fülöpszállás közelében. Ez a második hazai gyűrűs távolsági fattyúszerkő megfigyelés, és az első, ami nem egy éven belül történt. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött 1326 példány közül külföldről még egy madarat sem jeleztek vissza. Itthon eddig két külföldi gyűrűs fattyúszerkő került meg, egy spanyol gyűrűs (1975.) és 2007-ben Lengyelországban jelölt példány, amit 2011-ben fogtak vissza Újteleken.

Szalakóta

Egy hazai gyűrűs szalakótát lőttek le áprilisban ÉNy-Szaúd-Arábiában. A madarat 2010-ben jelölték Mezőcsát közelében (*Török Humor*). Ez a második szalakóta megkerülési

adat Szaúd-Arábiából. Az ezidáig Magyarországon megjelölt közel kilenc ezer szalakóta közül 23 került meg külföldön: Bulgáriában, Görögországban (5), Líbiában, Olaszországban (2), Romániában, Szaúd-Arábiában (2), Szerbiában (9), Szlovákiában és Ukrajnában.

Partifecske

Egy idén, június elején, egy tisztai telepen jelölt (*Szép Tibor*) öreg tojó partifecskét egy hónappal később egy DK-csehországi telepen fogtak vissza (319 km). A madár itt a kotlófoltja alapján költésben volt és július végén is hálába akadt. Jelenleg ez a legnagyobb elmozdulású partifecske adat egy költési szezonon belül.

Kékbegy

Az elmúlt időszakban érkezett visszajelzés a brüsszeli központból egy 2012. szeptember közepén Ősi közelében visszafogott (*Mocsár Zoltán*) belga gyűrűs öreg hím

© Orbán Zoltán felvétele

A szeméttelen nem szokványos madarász helyek, de a nagy számban gyülekező sirályok gyűrűzéséhez alkalmas körülményeket biztosítanak

kékbegyről. A madarat 2010-ben fiatalként jelölték Brüsszel közelében. Ez az első belga gyűrűs, egyben a legészakibb kékbegy a hazai adatbankban. Magyarországon ezidáig 10 külföldi gyűrűs kékbegy került meg, ezeket Ausztriában (2), Belgiumban, Csehországban, Spanyolországban, Franciaországban, Horvátországban, Lengyelországban és Szlovéniában (2) jelölték. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött 4800 kékbegy közül

eddig 21 példány került meg külföldön: Ausztriában (3), Csehországban, Franciaországban (3), Horvátországban (3), Olaszországban (5), Spanyolországban (4) és Szlovéniában (2).

Foltos nádiposzáta és cserregő nádiposzáta

Júliusban két ciprusi gyűrűs madarat is visszafogtak Magyarországon. Egy foltos nádiposztát Fenépusztán (*Magai Ferenc*) és egy cserregő nádiposztát a Fehértavi Ornitológiai Tábortól (*FOT, Borbáth Erna*). Érdekességük, hogy egymás melletti sorszámú gyűrűt viseltek. Mindkét madarat Polis várostól nem messze jelölték 2012. áprilisban. Ezeket kívül még egy ciprusi gyűrűs madár van az adatbankban, egy 2008-ban ugyanitt jelölt cserregő nádiposzáta, amit ugyanabban az évben fogtak vissza (FOT). Ciprusról eddig 27 magyar gyűrűs madár megkerülését jelentették a hazai Központnak, ezek leggyakrabban (12) barátposzáta kézrekerülések voltak.

Nádirigó

Augusztus közepén a Pacsmagi tavakon egy svéd gyűrűs nádirigót fogtak vissza (*Molnár Zoltán*). A madarat fiókaként jelölték 2012 nyarán Örebró környékén. Ez az első svéd gyűrűs példány Magyarországon, egyben a legészakibb nádirigó adat a hazai adatbankban. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött közel 65 ezer nádirigóból eddig 115 példány került meg külföldön, összesen 25 országban, leggyakrabban Horvátországban. Svédországban eddig három magyar gyűrűs nádirigót fogtak vissza. Itthon ezidáig 16 országból, 92 külföldi gyűrűs nádirigót regisztrált a Madárgyűrűzési Központ.

Barátposzáta

Egy 2008. októberben, Szalonnán jelölt (*Huber Attila*) barátját fogtak vissza idén májusban Svédország DNy-i partvidékén található apró Nidingen-szigeten. Ez az első magyar gyűrűs barátka megkerülés Svédországban. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött közel 300 ezer barátposzáta közül eddig

© Balaskó Zsolt felvétele

Heringsirály

103 példány került meg külföldön, 22 országban. Itthon eddig 54 külföldi gyűrűs barátját regisztrált a Központ, közülük hetet jelöltek Svédországban.

Örvös légykapó

Idén májusban, egy visegrádi-hegyi odúban fogtak vissza (*Török János*) egy olasz gyűrűs tojó örvös légykapót. A madarat 21 nappal korábban jelölték Lampedusa szigeten (Olaszország). Ez az első olasz gyűrűs örvös légykapó az adatbankban. Ezen kívül mindössze két svéd gyűrűs madarat tartunk nyilván. Az ezidáig Magyarországon meggyűrűzött közel 50 ezer örvös légykapó közül eddig 6 példány került meg külföldön: Cipruson, Horvátországban (2), Portugáliában, Spanyolországban és Svédországban. Ezeket kívül egy 1937-es jelölésű (*Sólymosy László*) örvös légykapó kongói megkerülését dokumentálja az Aquila LIX. száma.

© Adriaan Dijkse felvétele

Dankasirály

Kék cinege

Júniusban Ny-Oroszországban (Brjanszki terület) találtak egy hazai gyűrűs elhullott kék cinegét. A madarat 2010 októberében jelölték (*Nyúl Mihály*) a Kolon-tavi Madárvártán. Ez az első magyar gyűrűs kék cinege megkerülés Oroszországban, egyben a legtávolabbi (1231 km) és legkeletebbi kék

cinege adatunk. Az ezidáig itthon megjelölt 170 ezer kék cinegeből 54 példány került meg külföldön, elsősorban a környező országokban. A Központ eddig 42 külföldi gyűrűs madár hazai adatait regisztrálta.

Függőcinege

Október 4-én egy szlovák gyűrűs függőcinkét fogtak (*Domján András*) a Fehértavi Ornitológiai Tábortól. A madarat október 1-én gyűrűzték K-Szlovákiában (305 km). Jelenleg ez a legnagyobb átlagos napi elmozdulású függőcinege a hazai adatbankban.

© Petr Kunčík felvétele

Partifecske

Tövisszúró gébics

Augusztus végén Görögországban (Syros-sziget) egy vödör vízben megfulladva találtak meg egy hazai gyűrűs tövisszúró gébicset. A madarat Dinnyésen jelölték (*Szalai Kornél*) 2012 nyarán. Bár ez már a negyedik hazai gyűrűs tövisszúró gébics megkerülés Görögországban, de a korábbiak több mint 50 éves adatok (1932, 1957, 1963). Mind a négy eset egy-egy szigeten történt. Hazai gyűrűs tövisszúró gébicsek Svédországon kívül eddig Egyiptomban (2), Franciaországban, Hollandiában, Libanonban, Olaszországban, Szerbiában, Szlovákiában és Tanzániában kerültek meg. A hollandiai adat költésben lévő madár fémgyűrű leolvasása, a szlovákiai adat visszafogás volt. A többi esetben valamilyen okból kézre kerültek a madarak. Itthon eddig Belgiumban, Csehországban (3), Lengyelországban (3), Németországban (2) és Svédországban (3) jelölt gébicsek kerültek meg.

Karcza Zsolt

Seregélyek március havában

Természet-
fotózás

© Lóki Csaba felvételei

MÁRCIUSBAN MEG-
ÉRKEZNI LÁTSZOTT
a tavasz. Számtalan
madárfaj tért vissza
telelő helyéről. A seregélyek is így
tettek. Odúfoglalásba
és nászéneklésbe kezd-
tek. Füzikék, csukok,
rozsdafarkúak, gólyák,
partimadarak mutatták magu-
kat. Az időjárás azonban egyik
pillanatról a másikra újra télre vál-
tott. Térdig érő hóval és orkán erejű
széllel kínálta meg országunkat.
Ez a szokatlan jelenség még nekünk
embereknek is sok kellemetlenséget
okozott. A madarak természetesen
nálunk is jobban szenvedtek tőle.
Megzavarodott madárcsapatokat
láttam mindenhol, amerre jártam.
Elütött madarak tömkelege feküdt
az utak mentén. Kaposvári mun-
kahelyemen szinte bejöttek az ajtón
a madarak. Vörösbegyek, erdei
pintyek, énekes rigók, feketerigók,
rozsdafarkúak tobzódtak a hótól
mentesített betonos területen. Télről
maradt némi speciális vörösbegy

tápom, amivel megszórtam a plac-
cot. Kitettem néhány almát is a
rigóknak. A madarak szinte azon-
nal enni kezdték a kihelyezett étel-
met. Nagy harcok folytak, főleg
a rigók között. Nagyon hamar elfo-
gyott az alma, így bevásároltam
és vettem még két kilót. Kitettem
és figyeltem mi történik. Pár perc
múlva seregélyek kezdtek potyogni
az égből. Tíz perc után kb. harminc
seregély falta az almákat. Ezt látva
egyértelművé vált számomra, hogy
erről egy fotósorozatot fogok készí-
teni. Másnap vettem még egy adag
almát, szabadságot vettem ki és
kiültem egy sátorba. A csali kezdet-
ben több, aztán már csak egy alma
volt. A seregélyek soha nem látott
módon harcoltak a gyümölcsért.
Rengeteg felvételt sikerült róluk
készítenem, melyek a hó és a szép
nászruhás madarak miatt igazán
különlegesek lettek. Érdekes, hogy
a fotózást követő napon szinte
semmi mozgást nem tapasztaltam,
pedig az almák a helyükön voltak.
Szerencsém volt. Remélem a mada-
racon is sikerült segítenem az öt
kiló almával, amit két nap alatt ter-
meltek be.

Lóki Csaba

Lengyel Madárvédelmi Egyesület

OTOP – Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

Alapítás éve: 1991

Taglétszám: 1500 tag

Folyóirat: Ptaki („Madarak”
– ismeretterjesztő),

Honlapcím: www.otop.org.pl;
www.ptakikarpac.pl;
www.ostojeptakow.pl;

Postacím: OTOP, ul. Odrowąża 24,
05-270 Marki, Poland

Telefon: +48 22 761 82 05

Fax: +48 22 761 90 51

E-mail: biuro@otop.org.pl

BirdLife

AZ EGYESÜLET 1991-ben alakult Gdańskban. Első könyvét, a *Fontos madárelőhelyek (IBA) Lengyelországban* című kötetet 1994-ben adta ki, majd 2004-ben és 2010-ben átdolgozta és aktualizálta. Az ország 174 IBA-jának legtöbbje egyben Natura 2000-es terület is.

Az egyesület a kezdetektől fogva részt vesz olyan nagy természetvédelmi programokban, mint a Białowieża Nemzeti Park (Białowiecki Park Narodowy) megnagyobbítási kísérlete, és a Via Baltica nemzetközi autópálya elleni kampány, ami azért indult, mert feltételezték, hogy néhány nagyon fontos IBA-t tönkretesz. 2010-ben Małgorzata Górska, az egyesület irodájának tagja és a Via Baltica kampány egyik vezetője megkapta a Goldman Környezetvédelmi Díjat.

Az egyik így megmentett IBA a Biebrza folyó völgye volt, ami a csíkosfejű nádiposzáta (*Acrocephalus paludicola*) lengyelországi populációja szempontjából létfontosságú, és egyike azoknak

a helyeknek, ahol 2005 és 2011 között „A csíkosfejű nádiposzáta megvédése Lengyelországban és Németországban” című LIFE program megvalósult, most pedig ennek folytatásaként a LIFE+ zajlik.

2000 óta végzik a Mindennapi Madaraink Monitoringját (MMM), ami 2007-ben az országos monitoring rendszer, az Állami Környezeti Monitoring Program része lett, és amelyet a Környezetvédelmi Főfelügyelőség ellenőriz.

Az egyesület sok egyéb tevékenységben is részt vesz. Olyanokban például, mint a Szalakótavédelmi Program, a Lengyel-Kárpátok kulcsmadárfajainak felmérése, a Közép-Visztula-völgy madarainak védelme és a *Melletünk a természet – Madarak* című nemzeti nevelési program.

Antoni Marczewski

ATXSTX.SWAROVSKIOPTIK.COM

FORRADALMIAN ÚJ LÁTVÁNY

ATX / STX: MODULÁRIS TELESZKÓPOK

Az ATX/STX sorozat termékei a funkcionalitás új szintjét hozzák el Önnek.

Az objektív méret változtatása révén most először válik lehetővé a teleszkópok teljesítményének átalakítása. Ha például vízenyős vagy partközeli terepen végez madármegfigyelést, válassza a 95 mm-es objektívet és élvezze a kristálytisza részleteket biztosító felbontást, akár 70-szeres nagyítás mellett. Következő kiruccanásához vagy hosszas terepen való tartózkodásához vigyen magával egy kompakt 65 mm-es objektívet. Így bármely helyzetben feltalálja magát és garantáltan nem szalaszt el egyetlen különleges pillanatot sem!

ATX 25-60x65 ATX 30-70x95 ATX 25-60x85 SWAROVISION

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK KG
Tel. +43/5223/511-0
info@swarovskioptik.at
facebook.com/swarovskioptik

SWAROVSKI
OPTIK

Méregfogak ösztüzében

„...az evolúció (...) nem néz a jövőbe. (...) A gének nem látnak előre. Nem terveznek. A gének egyszerűen csak vannak...”

(Richard Dawkins: Az önző gén)

Zoológia

© Mark O'Shea

Az arany lándzsakígyó az apró Queimada Grandén tizedeli Dél-Amerika vándormadarait. Érdekes módon a sziget egyik őshonos énekese, az indiánökörszem (*Troglodytes musculus*) már mesziről kiszúrja, és széles ívben elkerüli a lándzsakígyókat.

HA AZ ÁLLATOK táplálkozásáról esik szó, sokan mind a mai napig, úgy gondolják, hogy a világ rendje az, hogy a fejlettebb élőlények eszik meg a fejletlenebbeket. Ez a nézet szélsőséges formájában taxonómiai sovinizmusban ölt bizarr testet, és olykor képzett zoológusok gondolkodásmódjából köszön vissza ez az erősen elfogult álláspont. Sokan a hagyományos rendszertan fejletlentől a fejlettig terjedő értékskáláján helyezik el az élőlényeket, és úgy érzik, csak a „fejletlenek” van „joga” és képessége megenni a „fejletlent”, fordítva nem. Pedig az élővilág nem így működik. Minden élőlény igyekszik maximálisan kihasználni a környezete adta lehetőségeket. Önző génjeik sarkallják őket annak érdekében, hogy sikerre vigyék hordozóikat, és tovább adják e gének másolatát a következő generációkba. Ez a „szándékuk” azonban bármit hozhat a földi élet nagy porondján. A szándék szó csak megszemélyesítés, annak érdekében, hogy érthetőbben tudjunk

beszélni az evolúció működéséről, valójában emberi értelemben vett szándékról szó sincs. A gének lehetővé tesznek dolgokat, és ez nem mindig felel meg önkényes kategóriáinknak. Tudjuk, hogy a vidrapók gyakran zsákmányol halivadékokat és kétlélvűtárjakat. A medúzák olyannyira növényyszerűek, hogy már-már minden porcikánk tiltakozik az ellen,

hogy állatnak tekintsük őket, mégis képesek náluk sokkal összetettebb szervezetű és mozgékonyabb halakat mérgejükkel megbénítani, és befőttesüvegyszerűen átlátszó ürbelükben szép lassan megemészteni. Van az élőlényeknek egy csoportja, amely – legalábbis a zsidó-keresztény kultúrkörben – mindig is alávalónak volt kikiáltva, és legtöbbször az álnokság színönimájaként tekintünk rájuk. A kígyók földön csúszó-mászó teremtmények, amelyek arra sem érdemesek, hogy a világon legyenek. A sors iróniája, hogy az ornitológusok (értsd: a Reptilia törzsféjlődési csoportba tartozó tollas szervezeteket

© Mark O'Shea

A vándormadarakra specializálódott viperák élőhelyei fontos vonulási útvonalakon találhatóak

© Mark O'Shea

tanulmányozó kutatók) egy része maga is igencsak alábecsüli ezeknek az állatoknak a képességeit. Amióta azonban (különböző elméleti és praktikus megfontolásokból is) a hullők biológiájának a kutatása széles körben elterjedt, egyre inkább kiderült, hogy egyes ökológiai rendszerekben óriási szerepük van, a kígyók többsége pedig rendkívül hatékony ragadozó, és eszük ágában sincs követni a régi rendszertankönyvek hierarchiáját. Legalábbis nem viselkedésükben.

Persze túlzás lenne azt állítani, hogy az emberek ne ismernék a kígyók néha hihetetlen képességeit. Ott van például Antoine de Saint-Exupéry kis hercegének kalapot formázó óriáskígyója, elefánttal a gyomrában. No, ez talán tényleg túlzás, legalábbis biológus szemszögből nézve, de a kígyók magukhoz képest valóban ejtenek nagytestű zsákmányállatokat, köztük madarakat. Ott van például a barna mangrovesikló (*Boiga irregularis*), amely madárevő hajlama révén az őshonos madarak szó szerinti felzabálásával ökológiai katasztrófát okozott Guam csendes-óceáni szigetén, ahova véletlenül hurcolta be az ember. Kevesen tudják azonban, hogy léteznek viperák, melyek élete úgy alakult az evolúció során, hogy táplálékukat kizárólag vagy túlnyomórészt énekesmadarak alkotják. Közülük a három legismertebb olyan szigetek lakója, amelyek madárvonulási útvonalakon fekszenek. Az európai miloszi vipera (*Macrovipera schweizeri*) az égei-tengeri Milosz-szigetcsoporton, a Shedaó-vipera (*Gloydus shedaensis*) a Kelet-Kínai-tengerből kiemelkedő Shedaón

(shédão=kígyósziget), míg az arany lándzsakígyó (*Bothrops insularis*) Brazília partjától 34 kilométerre található Queimada Grande nevű atlanti-óceáni szigeten várja a megpihenni vágyó énekeseket. Negyedik példának érdemes felhozni az arab éfát (*Echis coloratus*), amely széles arabiai elterjedési területén talán kevésbé madárfüggő, mint a másik három, a Levantei-földhídon mégis a szárazföldi szoroson átrepülő vagy éppen ott áttelelni szándékozó posztákra, billegetőkre és rokonokra feni a méregfogait. De melyek lehetnek azok a feltételezhető okok, amelyek

Arany lándzsakígyó az ágak között

volt túlságosan gazdag, sőt Queimada Grandén ma sem élnek kisemlősök. Miloszon előkerült néhány cickánkövület, de a rágcsálókat egyértelműen az ember hurcolta be ide. A szárazföldtől alig 13 kilométerre lévő Shedaón ugyanakkor már az ősidőktől fogva bőven akadtak egerek és patkányok. Kezdetben a gyíkok (Milosz,

Queimada Grande) és a százlábúak (Queimada Grande, Shedaó) dominálhattak a kígyók táplálékában, később ezek az élőlények már inkább csak a fiatal egyedek zsákmányaként jöttek számításba. Időről időre viszont valóságos égi manna hullott – és hullik ma is a szigetekre, illetve a Levantei-földhídra. Durva

© Babocsay Gergely felvétele

Az arab éfa előszeretettel táplálkozik madarakkal

becslések szerint is évente több százmillió madár halad át a Libanonon keresztül, illetve az Izrael és Jordánia között húzóódó, a Jordán-folyó völgyét, a Holt-tengert és a sivatagi és savanna jellegekkel bíró Arava-vádit

© Michael Kearney

a növényen várakozik megszakítás nélkül, még ágat is csak ritkán vált. Ennél a fajnál a leshely kiválasztásában nagy szerepe van a lombzot alakította mikroklímának.

A sivatagban, egy jól megválasztott bokor vagy fa lombkoronájában, a legmelegebb napszakban 10-15 C°-al is alacsonyabb lehet a hőmérséklet, mint azon kívül. Ez nem csak a kígyókat, hanem a tikkadt madarakat is mágnesként vonzza. Az arab efa – hasonlóan a míloszi viperához – szívesen áll lesben a talajszinten, források vagy patakok szegélyében. Stratégiája részeként fejét egy kőnek vagy fatörzs-

© Maria Dímaki felvétele

A míloszi vipera az égei-tengeri Míloszon és néhány szomszédos szigeten várja az Észak- és Közép-Európa felől érkező vonuló madarakat. Ugyanitt nem csak ő, hanem az Eleonóra-sólyom (*Falco eleonora*) is a madárvendégrek épít, amikor költését őszi vonulásukhoz igazítja.

© Kókay Szabolcs

A vonuló madarak sokkal nagyobb veszélyt jelentenek az emberi tényezők, mint a madarakkal táplálkozó viperák

© Hadas Tsairi felvétele

Az arab efa a Közel-Keleten fekvő Levantei-földhídon igyekszik részesezni a mannaesőből. Folyamatosan az eget kémleli, akárcsak a többi madár vadász vipera.

magába foglaló tektonikus árkon. Még ha nem is minden vándor szakítja meg útját, így is ezrével érnek földet a kimerült madarak a tengerrel körülvett szigeteken. Képzelnék csak el, mennyien landolhattak ezeken a földdarabokon az ember előtti időkben, amikor az egész Palearktikum egy óriási, egybefüggő madárköltő telep volt! Nincs az az önző gén, melynek nem létező szemei ne csillantak volna fel a kiapadhatatlannak tűnő táplálékforrás láttán. Mind a négy viperafaj fokozatosan egyre jobban alkalmazkodott a madarak eljöttéhez. Egyik igen fontos adaptációjuk volt, hogy megtanultak ügyesen fára mászni. A viperák többnyire maszszív, tömzsi kígyók, sokuk inkább a földön él. A madárevő fajok azonban nyúlánkabbak, farkuk arányaiban hosszabbá vált, hogy biztonságosan tudjanak kapaszkodni vele a fák ágain. A dél-levanti arab efa nőstényei esetében úgy tűnik, a felnőtté válás része, hogy farkuk igyekszik hosszban behozni a hímekéét, amit más fajoknál eddig még nem figyeltek meg. Ezek a viperák nem csak alkalomszerűen másznak a fás szárú növényekre. Mindhárom szigetlakó vipera elsősorban a madárvonulás időszakában (tavasszal és ősszel) tartózkodik az ágakon, a Shedao-vipera például tömegesen. Ez utóbbi otthonában a fák ugyanis meglehetősen kistermetűek, így egy-egy nagyra nőtt bonszájon akár 5-6 megtermett kígyó is terpszkedik, és vár az ágvégekre leereszkedő énekesmadarakra. Gyakran egyszerre kapnak mit sem sejtő áldozataik után, olykor elvétve, néha eljuttatva azt. Utólag összeszedik az elvesztegetett tetemek egy részét is, ugyanis éjszakára többnyire lemásznak a földre. Az arab efa a forró szezont szinte teljes egészében, kora tavasztól késő ősziig bokrokon tanyázik, és akár hónapokon át ugyanazon

A Shedao-vipera madárvonulási időszakban tömegesen terpszkednek a faágakon, és várják a Szibéria irányából berepülő gyanútlan énekeseket.

bokor vagy fa lombkoronájában, a legmelegebb napszakban 10-15 C°-al is alacsonyabb lehet a hőmérséklet, mint azon kívül. Ez nem csak a kígyókat, hanem a tikkadt madarakat is mágnesként vonzza. Az arab efa – hasonlóan a míloszi viperához – szívesen áll lesben a talajszinten, források vagy patakok szegélyében. Stratégiája részeként fejét egy kőnek vagy fatörzs-

nek támasztja, miközben orra felfelé mutat. Érdekes megfigyelés, hogy ez a faj leshelye kiválasztásakor nem támaszkodik a környéken jövő-menő emlősök szagnyomaira, ami ugyancsak arra utal, hogy a földön szagcsí-

kokat nem hagyó madarak lehetnek az elsődleges célpontjai.

Úgy tűnik, hogy a méret is számít. Mind a négy faj átlagosan 60-70 centiméteresre nő. Míg azonban az arany lándzsakígyó idővel kisebb lett, addig a Shedao-vipera nagyobbra nőtt szárazföldi rokonainál, hogy ezen a vélhetően optimális értéken állapodjon meg. Az arab efa is hosszabb és karcsúbb, mint más, többnyire a talajon mozgó efák. A méret és az alkat tehát megkönnyítik a mászást, és elősegítik az álcázást, ugyanis egy karcsú kígyó kevésbé szúr szemet a vékony ágak között. A testalkat mellett a fej és ezzel a száj méretének is nagy jelentősége van. Ugyan a mi fogalmaink szerint az énekesmadarak apró jószágok, a viszonylag kistestű viperák számára nagyméretű zsákmányt jelentenek. Megoldásként fejük nem csak hosszabb, de szélesebb is lett, így már egészen fiatalon áttérhetnek a gyíkokról és az ízeltlábúakról a sokkal kiadósabb madárzsákmányra.

Az arany lándzsakígyónál megfigyelhető további, a fán vadászó életmódra utaló anatómiai jellegzetesség, a szárazföldi, talajon mozgó rokonfajokhoz képest rövidebb mérgefoga. Mivel a madárevő viperák a magasban ejtik el zsákmányukat, nem célszerű azt elengedniük. Ha az áldozat csak egy másodpercnyit is tovább repül, az épp elegendő ahhoz, hogy messze magával vigye a halálos, de költséges mérget. Ha menten elpusztul, de lepotypan, a vadásznak vajmi kevés esélye van

arra, hogy a mélyből visszahozza, ehhez ugyanis el kellene hagynia jól megválasztott leshelyét, amivel nappal felfedné magát a rá vadászó ragadozó előtt is. Ráadásul szagnyom sincs, amelyet követhetne. Nem marad jobb megoldás, mint maráskor a mérgefog segítségével megtartani a prédát. Igen ám, de minél hosszabb a mérgefog, a fizika elve szerint annál hosszabb erőlkarként működik, ezért az utolsó leheletéig küzdő zsákmány ki is törheti. Bár a viperák gyorsan

pótolják kihullott mérgefogaikat, vadászidényben nem előnyös minden lövés után új puszkát vásárolni. A rövidebb mérgefog tehát csökkenti a kényszerű fogváltások gyakoriságát.

A viperák madár vadász alkalmazkodásának része a hatékony energiahasznosítás is. Nem is véletlenül! Shedaon nagyjából 1-1 tavaszi és őszi hónap áll rendelkezésükre, hogy alaposan megtöltsék gyomrukat. A madárvonulás ugyanis ennyi időn belül lezajlik.

A maximum 70-80 centiméteresre megnövő arab efa a megfigyelések szerint évente 10-15 prédaállattal is képes jó kondiban maradni. A nőstények még az utódokat is ebből gazdálkodják ki – igaz, ez már jelentős súlyvesztéssel jár, amelyet a következő madárvonulási szezonban kell pótolniuk. A frissen elletett Shedao-viperák nőstényei sokszor olyan mohón csapnak le áldozatukra, hogy néha vele együtt maguk is lebucskálnak a fáról.

A hatékony energiagazdálkodáshoz megfelelő szív- és érrendszer is kell. Ha valaki lógott már a szeren, tudhatja, hogy az milyen vérkeringési nehézségekkel jár. A függőleges különösen nagy terhet róhat egy olyan élőlény szívére, amelynek a teste szinte csak egy vonalban terjed ki. Az arany lándzsakígyó erre is talált megoldást. Szíve valamelyest közelebb helyezkedik el az agyhoz, mint szárazföldi rokona, a jararaca lándzsakígyó (*B. jararaca*) esetében, így biztosítva a „fedélzeti számítógépe” megfelelő oxigén- és energia-ellátását, amikor felfelé kúszik egy fa törzsén.

A gének azonban – mint ahogyan arra a cikk elején olvasható Richard Dawkins idézet is rámutat – nem előrelátóak. Mindezek a fantasztikus adaptációk egy olyan állapot kihasználására jöttek létre, amelynek fennmaradása az elmúlt egy-két évszázadban megkérdőjeleződött. Az éghajlati öveken átsuhanó énekesmadarak egyedszáma drasztikusan lecsökkent, így évről évre kevesebb gyanútlan tollas jószág landol a mérgefogak ösztüvében. Bármily borzalmasnak is tűnik ez a földi madárpokol, évmilliók óta része bolygónk nagy mutatványának. A viperák szigeteken rajtavesztő csivitelők száma valamikor elhanyagolható lehetett, és valószínűleg még ma is elenyészik a vonuló madarak összmennyiségeihez képest. Csak egy apró tétel a vándorlások nagy veszteségeinek könyvében. Érdemes tehát a dolgot fordítva nézni. A madarak ember okozta globális pusztulása egy rendkívül érdekes létforma eltűnését vetíti előre. Ám, ha valamelyik teremtmény hamarabb lépnek le az élet nagy porondjáról, azok nem az énekesmadarak lesznek, hanem a velük táplálkozó madár vadász viperák.

Babocsay Gergely

Érdekes madármegfigyelések

2013. július–szeptember

Faunisztika

Ékfarkú halfarkas

AKÖVETKEZŐKÉNT RÖVID ÁTTEKINTÉST szeretnénk nyújtani a 2013 júliusának elejétől szeptember végéig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

Július

A hónap első hetében egy sötét színváltozatú immatur törpesast (*Aquila pennata*) láttak kétszer is a balmazújvárosi Nagy-szik felett; egy világos színváltozatú öreg példányt pedig a tiszacsegei Cserepesen figyeltek meg. Szintén július első hetében egy öreg borzas gödény (*Pelecanus crispus*) bukkant fel a geszti Begécsivíztárolón, Tököl közelében egy tojó vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), a Hortobágyi-halastavon pedig egy

öreg terekcankó (*Xenus cinereus*) került szem elé. A Kőszeg melletti Alsó-réten július első felében ismét többször megfigyelték azokat a karmazsinpírókokat (*Carpodacus erythrinus*), amelyeket már májusban is láttak ugyanitt (július első hetében egy öreg és egy immatur hímet, majd egy nászruhás öreg hímet és egy tojót, a hónap közepén pedig az immatur hímet és a tojót látták). A hónap első hetében egy immatur zátonykócsagot (*Egretta gularis*) figyeltek meg a Kis-Balatonon, és a madarat még a következő hetekben is többször látták ugyanott. Megoszlanak a vélemények e madár pontos faji hovatartozását illetően, egyes megfigyelők egyértelműen zátonykócsagnak tartják, mások viszont kételyeiknek adnak hangot ezzel kapcsolatban, és inkább zátonykócsag és kis kócsag hibridnek (*Egretta gularis x Egretta garzetta*) vélik a madarat (a két faj elég gyakran hibridizálódik). Magyarországon a zátonykócsag eddig mindössze egyetlen alkalommal fordult elő:

1964 augusztusában a Biharugrai-halastavon lóttak egy tojó példányt. Július második hetében egy sötét színváltozatú öreg törpesast (*Aquila pennata*) észlelték Balmazújváros határában (Rácok-szigete), ugyanekkor egy világos színváltozatú immatur példány a szolnoki katonai repülőtérnél bukkant fel. Szintén a hónap második hetében a Hortobágyon (Nagy-Vókonya) egy öreg pásztorgém (*Bubulcus ibis*), Királyszentistván határában pedig egy öreg tojó laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*) figyeltek meg. Július utolsó hetében Halászteleknél a Dunán egy immatur ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*), a sárkeresztúri Sárkány-tavon pedig egy immatur halászsírály (*Larus ichthyaetus*) került szem elé. A hónap végén Szegeden egy fiatal citrombillegetőt (*Motacilla citreola*) láttak, a fertőújlaki Borsodidűlőben pedig egy öreg vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) bukkant fel, amelyet még a következő hónap első hetében is többször megfigyeltek ugyanitt.

Augusztus

A hónap legelején megint szem elé került az immatur halászsírály (*Larus ichthyaetus*) a sárkeresztúri Sárkány-tavon; és a fertőújlaki Borsodi-dűlőben is ismét többször megfigyelték az ott már július végén is látott öreg vándorpartfutót (*Calidris melanotos*). Augusztus első hetében négy kanadai lúd (*Branta canadensis*) tűnt fel a Hortobágyon, ezeket a madarakat az elkövetkező két hét folyamán még kétszer megfigyelték. A hónap első hetében a Hortobágyi-halastavon egy világos színváltozatú öreg ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) láttak, és Balatonbogláron is szem elé került az ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*) egy példánya, a Kis-Balatonon pedig ismét észlelték a zátonykócsagot (*Egretta gularis*). Augusztus második hetében egy fajra pontosan meg nem határozott halfarkast (*Stercorarius sp.*) láttak Siófokon, Balatonmáriafürdőnél viszont egy fiatal ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*) került szem elé. Augusztus harmadik hetében Adony közelében egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*), a Rétszilasi-halastavon egy tojó vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), a kardoskúti Fehér-tónál egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*) láttak. Augusztus negyedik hetében ismét a madárszok szemé elé került a korábban a Kis-Balatonon már többször megfigyelt immatur zátonykócsag (*Egretta gularis*), ezúttal a Marcali-víztárolónál észlelték. Ugyancsak a hónap negyedik hetében egy világos törpesast (*Aquila pennata*) láttak előbb Szabadszállás (Balácsi-rét), majd Fülöpszállás (Kelemen-szék) közelében; a Hortobágyi-halastavon egy öreg vándorpartfutót (*Calidris melanotos*), a Fertőn (Bozi-víz) egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), Dévaványán pedig egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*) figyeltek meg. Szintén a negyedik héten egy fiatal citrombillegetőt (*Motacilla citreola*) fogtak és gyűrűzték a kenderes határában lévő Telekhalmi-halastavon. A hónap utolsó napjaiban Siófokon két kenti cséret (*Sterna sandvicensis*), Kisköre mellett egy fehérkarmú vércsét (*Falco naumanni*), a Dinnyési-Fertőn pedig egy vándor-

partfutót (*Calidris melanotos*) figyeltek meg.

Szeptember

A hónap legelején a tömörkényi Csaj-tavon egy fiatal Baird-partfutót (*Calidris bairdii*) láttak (az adat hitelesítése esetén ez az ötödik hazai előfordulása lenne ennek az észak-amerikai partfutófajnak). Szeptember első hetében egy-egy fiatal nyíl farkú halfarkast (*Stercorarius longicaudus*) észlelték a Csaj-tavon, illetve az orfűi Pécsi-tavon. Szintén a hónap első hetében Balmazújváros és Tótkomlós határában is szem elé került egy-egy törpesas (*Aquila pennata*), megint megfigyelték a zátonykócsagot (*Egretta gularis*) a Marcali-víztárolónál, a Bősárkány közelében lévő Nyirkai-Hanyban pedig két vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*) észlelték. Szeptember első hetében egy feketeszárnyú székicséret (*Glareola nordmanni*) figyeltek meg a kunszentmiklósi Bernáth-széken, és valószínűleg ugyanezt a madarat látták tíz nappal később Apajon is. A hónap második hetében egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) láttak Nagymarosnál, és feltehetően ugyanezt a madarat észlelték két nappal később Halászteleknél is. Ugyancsak szeptember második hetében a Hortobágyon (Vókonya) egy sötét színváltozatú öreg törpesast (*Aquila*

Laposcsőrű víztaposó

pennata), a Kis-Balatonon egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), a Hortobágyi-halastavon egy vándorpartfutót (*Calidris melanotos*), Dévaványán pedig egy öreg pásztorgém (*Bubulcus ibis*) figyeltek meg. A hónap második és harmadik hetében többször szem

© Ifj. Oláh János felvétele

Törpesas

elé került egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) Hajdúszoboszló határában (Ős-Köcsely) is. Szeptember harmadik hetében a Csaj-tavon egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) és egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), a Duna érkecsanádi és budapesti szakaszain egy-egy fiatal, a nyékládházi kavicsbányatavon pedig egy öreg ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) láttak. Szeptember negyedik hetében egy fiatal ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*) napokig a Duna budapesti belvárosi szakaszán tartózkodott, a madarat rendszeresen meg lehetett figyelni a Margit-sziget és az Erzsébet híd közötti részen. Ugyanebben az időszakban a Tisza-tavon is láttak egy pontosan meg nem határozott halfarkast (*Stercorarius sp.*), valószínűleg az is ékfarkú lehetett. Szintén szeptember negyedik hetében két fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) tartózkodott néhány napig a hortobágyi Akadémiai-halastavon, és ennek a fajnak egy ugyancsak fiatal példányát a szegedi Fehér-tavon is megfigyelték. Szeptember végén egy fekete sas (*Aquila clanga*) került szem elé Besenyőtelek közelében.

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérem, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlő www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

Összeállította:

Hadarics Tibor

Természetbarát Olvasóinknak, akik még nem tagjai az MME-nek, javasoljuk: csatlakozzanak Egyesületünkhöz! Belépési adatlap kitölthető a mme.hu/csatlakozzon/tag-szeretnek-lenni.html internetes oldalon.

1700 felett a Rákosivipera-védelmi Központban született viperák száma

A 2013-as évben a Rákosivipera-védelmi Központban 307 kis vipera látta meg a napvilágot, ami ugyan elmarad a tavalyi eredménytől, de sikeresnek mondható. Az elhúzódó tél és a nyár eleji hűvös idő miatt későn indult a szaporodási időszak, de szerencsére sikerült behozni

tében született rákosi viperák száma, ami a program indulásakor becsült teljes magyarországi állomány háromszorosa. Az átlagos alomméret – hasonlóan a korábbi évekhez – 10 volt, a legtermékenyebb nőténytől 16 kis vipera született. Az ideai szaporulattal 133 nőtény és 174 hím

a lemaradást. Az ideai szaporulattal már 1700 fölé emelkedett a viperavédelmi program kere-

egyeddel nőtt a hazai állomány. Az újszülött viperák átlagos súlya 2,4 g, hosszuk 138 mm.

Pantelleria szigetén nyaralt Gabi, a parlagi sas

Gabi, az egyik leginkább fel-fedező hajlamú sasunk tavaly téli afrikai útja után áprilisban a Szicíliai-tengeri szigeten bukkan fel. Megkerülése több mint szerencsés, mivel a műholdas nyomkövetője sajnálatos módon már Ghánában januárban tönkrement.

Gabit Szabó Gabriella, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak-kenu, K4/500m) tiszteletére neveztük el. A madarat még a kirepülése előtt egy jászági fészeken gyűrtük meg és szereltük fel műholdas jeladóval 2012

júliusában. Már október elején elindult délnek, gyorsan átszelte a Balkán-félszigetet és mindössze egy nap leforgása alatt átrepülve a Földközi-tengert Líbiába érkezett. Három hét alatt átszelte a Szaharát és a Száhel-övezetet, majd végül a nyugat-afrikai savannán kezdett telelésbe. Addig összesen 15 országban járt, Nyugat-Afrika több országából ő szolgáltatta az első adatot fajának előfordulásáról. Utolsó jelei 2013. január 23-án érkeztek Ghánából. Sokáig attól tartottunk, hogy elpusztult, de azért reménykedtünk, hogy csak a jeladója romlott el.

Hosszú szünet után azonban áprilisban, Pantellerián két pusztai sas társaságában megfigyelték egy második éves parlagi sást, amely műholdas jeladót viselt. Akkor a gyűrűjét még nem tudták leolvasni, de valószínűsíthető volt, hogy Gabi tért vissza Afrikából, mivel másik ilyen korú elűnt jeladós parlagi sasról nem volt adatunk a külföldi kollégáktól sem. A fiatal parlagi sást a nyár folyamán többször is látták

a Sziciliától délnyugatra található mindössze 83 km²-es szigeten, ahol a helyi madarászok szerint a bőséges üreginyúl- és patkányállományok nyújthatnak megfelelő táplálékot a számára. A közelmúltban egy fénykép segítségével végre sikerült minden kétséget kizáróan azonosítanunk a madarat. Köszönjük Andrea Corso, Piero Ferrandes és Michele Viganò, olasz kollégáink segítségét Gabi azonosításában!

A madarat még a kirepülése előtt egy jászági fészeken gyűrtük meg és szereltük fel műholdas jeladóval 2012 júliusában a HELICON LIFE+ programunk keretében

© Piero Ferrandes

Kedves Gyerekek!

Téli számunk rögtön egy játékkal indul, melynek megfejtését beküldve értékes nyeremény vár rátok ez alkalommal is. Majd a vízimadarakkal tudtok közelebbi barátságba kerülni. Végül gondoltunk a közelgő ünnepekre is: Csörműves rovatunkban ezúttal a karácsonyi sütemények maradékaiból tudtok meglepetés finomságot készíteni az egész családnak. Minden kedves olvasónknak Szép Karácsonyt kívánok!

Schmidt Emese, a Csipogó szerkesztője

FELADVÁNY

Milyen szerepe lehet a vizeknek a madarak életében?

(A rajzok segítenek benne!)

Válaszatot várjuk postán az MME címére:

1121 Budapest, Költő u. 21.,
vagy e-mailben: csipogo@mme.hu.
A megfejtés mellett mindenképpen szerepeljen a lakcímed!
A beküldők közül három szerencsés nyertest sorsolunk ki!

Vízi madár - vizes madár?

Számos madár – így a sirályok, csérek – csupán pihenni száll le a vízre, sok madárnak viszont a víz az igazi eleme. A csónak alakú test a hattyúk, a ludak és az úszóréccék számára a vízben úszást teszi lehetővé.

Próbáld meg egy csónakot felbillenteni, az magától visszaáll az eredeti helyzetébe. Ezek a madarak nem is merülnek hosszabb ideig a víz alá. A vöcskök, a kárókatonák, a búvárok és a bukóréccék táplálékukat a víz alá merülve szerzik meg.

Tudtad?

A vízimadarak általában veszély esetén felszállnak a vízről és továbbrepülnek, a vöcskök viszont lebuknak a víz alá.

Tudtad?

A madarak testében légzsákok vannak, melyek megkönnyítik számukra a repülést és a vízben úszást.

A szárcsák és a vízityúkok a sűrű nádasban való bujkáláshoz szárnyukat szorosan a testükhöz vonják. A sirályoknak, hattyúknak erre nincs szükségük, nekik viszont különösen sűrű tollazatuk van, amely megvédi őket a hidegtől. A legtöbb tollat egy kis hattyún számoltak meg: 25 216 db-ot, melyből körülbelül 20 000 db a fejen és a nyakon nőtt! A vízimadarak tollai vízhatlanok, mivel azokat farktömirigyük zsíros váladékával kenetik. A kárókatonáknak nincs farktömirigyük, így vadászat után szétárt szárnyakkal szárítkoznak.

A vízimadarak lába úgy működik, mint egy evezőlapát.

A sirályok lába úszóhártyás, de a hátsó ujj szabad.

A kárókatonák lábán mind a négy ujjat úszóhártya köti össze.

A szárcsák lábai tagolt ujjúak, de karéjos hártya veszi körbe.

A vöcskök mindegyik ujját külön egy-egy kis evezőlapátként működik.

Tudtad?

A pingvinek és az alkák a víz alatti úszáshoz rövid, lapos és széles szárnyaikat használják evezőként, amelyeket bőrrel fedett pikkelyes tollak borítanak.

Tudtad?

A hattyúk pehelytollaival őseink a ruháikat díszítették. Ez a hagyomány még ma is fellelhető a divat világában.

A vízimadarak csőre táplálkozásukhoz idomult.

A csérek csőre olyan, mint egy csipesz, amellyel a halat fogják meg.

A bukók csőre a csérekéhez hasonló, de erősen fogazott is, hogy a hal ki ne csússzon belőle.

A réccék a halakon kívül növényeket és apró víziállatokat is esznek, csőrük ellapul, széleik lemezesek és szűrőjellegűek is alkalmasak.

A ludak csőre hasonlít a réccékéhez, csak keményebb, és a lemezek helyett fogazott, mivel azok keményebb táplálékot is fogyasztanak.

A szárcsák csőre rövid, oldalt lapított, de hegyes és éles – ezzel a csőrrel apró víziállatokat és vízinövényeket csippentenek fel.

A gulipánok érzékeny, felfelé hajló csőrükkel ide-oda kaszálgatva kapják el az apró víziállatokat.

Figyeld meg!

A vízben úszkáló hattyúk között könnyedén megtalálhatod a nyakukon sárga gyűrűt viselő egyedeket. Erre a jelölésre a madarak érdekében van szükség: a hattyúláb általában víz alatt van, így a lábon lévő gyűrű számát nem lehet leolvasni. A nyakgyűrű előnye, hogy távcsővel vagy akár szabad szemmel is könnyedén leolvasható a gyűrű száma a madár zavarása nélkül.

Amint nyakgyűrűs hattyút látsz, jegyezd fel a számát, a helyszínt és a megfigyelésed időpontját, és ezeket az adatokat küldd be a mme@mme.hu e-mail címre. Vegyél részt hattyú road show-n, ahol tanúja lehetsz a hattyúk gyűrűzésének és megtapasztalhatod ezeknek a bátor madaraknak a harciasságát is! További információk: www.mme.hu

Végezz a környékbeli vizeken vízimadár számlálást minden évszakban! Figyeld meg, hogy mennyire főlzaporodik télen a hattyúk, szárcsák, tőkés réccék száma ugyanott más évszakokhoz képest. Ezek a madarak zömmel Európa északi részeiből érkeztek. Milyen változást veszel észre a madarak számában, ha télen hirtelen sokkal enyhébb napok jönnek?

Etettél már vízimadarakat kenyér darabkákkal? Nagy élmény vadon élő madarakkal testközelből ismerkedni. Az etetésükkel azonban bánj csínyján – hiszen a kenyér nem természetes eledelük. A hattyúk, szárcsák és tőkés réccék gyomra ellenállóbb, mint más madaraké, bajuk tehát nem származik a kenyérevésből. Más madarat azonban ne etess kenyérrel!

Karácsonyi madaras süti recept

Hozzávalók:

40 dkg süteménymaradék (széle, megszáradt, stb),
2 dl tej, 1 ek lekvár, 25 dkg natúr marcipánmassza, kakaópor

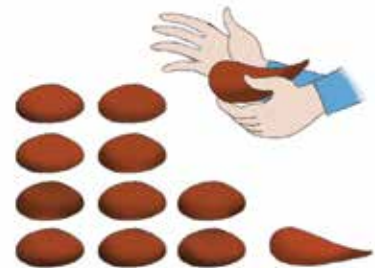
1.

Áztasd be a tejbe fél órára a süteménymaradékot.

2.

Add a keverékhez a lekvárt és gyúrd tésztává.

3.

Oszd 16 egyenlő részre, majd formáld meg belőlük a madár testét.

4.

Tegyél félre kb. 5 dkg marcipánt, a többit pedig addig gyúrd, amíg puha nem lesz, majd nyújtsd 2-3 mm vastagságúra porcukorral beszórt nyújtódeszkán.

5.

Vágd a marcipán lapot 16 felé, és vond be velük a baglyokat.

6.

A maradék marcipánt gyúrd össze kakaóporral, és ezekből készítsd el a 32 db szárnyat, a 32 db szemet és a 16 db csőrt, majd tapasztd a testekre.

Hírek 2013.

Hazánkban, idén tavasszal először akadt kis geze gyűrűző hálóba. A madár költőterülete Közép-Ázsiában van, Európában csak Oroszország területén, és újabban Finnországban fészkel. Európa középső és nyugati részére

rendkívül ritka esetben vetődik el. A faj határozása nem könnyű, ám segítségünkre van, hogy lábujjai sötétbarnák, míg a láb többi része világosabb, barna színezetű. Erre utal angol neve is: *Booted Warbler* azaz a „csizmás”.

Ő a hazánkban gyűrűzött bütykös hattyúk közül a legidősebb! 1999-ben már felnőtt madárként jelölték meg, azóta további 38 alkalommal küldtek be róla adatot (Horvátországból is). Többször kapott gyűrűket a lábaira, illetve a nyakára is.

Őszi számunk helyes megfejtése:
B., azaz meggyvágó

A szerencsés nyertesek:
Pintér Mirkó, Nagyatád
Horváth Gergely, Rábapordány
Török János, Mány

Gratulálunk!
Nyereményük egy fehér golyás póló.

A Madártávlat magazin tematikájához kapcsolódó (madártani és természetvédelmi témájú) kéziratokat és nívós madárfényképeket Tagtársainktól köszönettel fogadunk szerkesztőségünk elektronikus címén: madartavlat@mme.hu

Kék vércsénk vándorúton

A tömeges őszi gyülekezés a kék vércsék egyik jellegzetes viselkedése. Augusztus közepétől a szeptemberi vonulásig nap közben a madarak kisebb csapatai sok helyen megfigyelhetők, amint egy-egy gabonatarló

Az eddigi rekord 34 helyen mintegy 9000 példány, amelyet 2009. szeptember 16-án sikerült megfigyelni. Az idei évben a rekord-döntés vélhetően elmarad, de így is sikerült beállítani a mindenkori ezüstérmes helye-

felett szitálva zsákmányolnak, vagy a rögökön ülve tollászkodnak. Ezek a csapatok azután éjszakára összeverődnek, így a síkvidékek kevéssé zavart facsoportjaiban akár több ezer madár is együtt tölti az éjszakát. A falconproject.eu megfigyelői rendszerességgel a kék vércsét.

zést. A Kárpát-medencében 2013. szeptember 18-án közel 7700 kék vércse éjszakázott 31 különböző helyen. A hosszú út előtt a vércsék egy hónapot szánnak a felkészülésre; ilyenkor pótolják a megerőltető fiókanevelés során elvesztett zsírpárnákat és befejezik a legfontosabb tollaik vedlését, majd a 8000 kilométeres vándorút végén Afrika déli részében töltik a telet.

Több mint 30 000 hektár a természetkímélő gazdálkodás szolgálatában a Dél-Tiszántúlon

A 2013. szeptember 21-én „A kék vércse védelme a Kárpát-medencében” c. LIFE+ pályázat keretében Kardoskúton került megrendezésre egy szakmai tájékoztató és terepi bemutató azoknak a gazdálkodóknak, akik jelenleg is részt vesznek, illetve tervezik, hogy bekapcsolódnak a Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT) programjába. Az önkéntesen igénybe vehető MTÉT program lehetőséget teremtett arra, hogy a gazdálkodók jelentős többletkifizetésben részesüljenek a vállalt természetkímélő gazdálkodási előírások betartásának fejében. A támogatási rendszer nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 2004 óta a legeltetett állatállomány ezekben a térségekben növekedett, a szántóterületek esetében

nek jegyében a rendezvényen Szlovákiából érkezett gazdálkodók is ismerkedtek a hazai agrár-környezetgazdálkodási programokkal, valamint a térség hagyományos rét- és legelőgazdálkodásával.

A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság területén az európai uniós agrártámogatások bevezetését követően, az elmúlt közel tíz év során három térségben, a Dévaványai-síkon, a Békésteremtett arra, hogy a gazdálkodók jelentős többletkifizetésben részesüljenek a vállalt természetkímélő gazdálkodási előírások betartásának fejében. A támogatási rendszer nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 2004 óta a legeltetett állatállomány ezekben a térségekben növekedett, a szántóterületek esetében

A pozitív visszajelzések alapján reméljük, hogy a jelenleg 33 944 hektárnyi támogatásban

pedig kedvezőbb vetésszerkezet alakult ki, és ezeknek a folyamatoknak köszönhetően számos, a természetvédelem által kiemelten kezelt faj (pl.: kék vércse, tűzok, parlagi sas) helyzete is kedvezőbben alakult.

A kékvércse-védelmi program nemzetközi együttműködés-

részesülő terület a következő ötéves ciklusban tovább növekszik. Szándékaink szerint a 2014 szeptemberétől induló, következő agrár-környezetgazdálkodási időszak MTÉT programjával kapcsolatos aktualitásokról folyamatosan tájékoztatjuk az érintett gazdálkodókat.

Debrecen téli oázisa: a Tóció

Terepen

DEBRECEN FŐ VÍZFOLYÁSA, a Tóció több ágból ered a hajdúböszörményi határban, a Csege-halomtól északkeletre, a zeleméri templomrom közelében. A folyó déli irányba haladva Alsó- és Felső-Józsát választja el, majd Debrecen nyugati városrésze mellett továbbfolyva – miután felveszi a város tisztított szennyvizét – két ágra szakadva halad Szepes pusztán át Mikepércs határába. A vízfolyásrendszert – egyrészt a legelők, kaszálók jobb hasznosíthatósága érdekében, majd később Debrecen fejlődésével a külterületi belvizesedés, mocsarasodás elkerülése, illetve csapadékvizek elvezetése céljából – a 18. század végétől kezdődően kisebb-nagyobb mértékben folyamatosan szabályozták. A Tóció ér így ma átmenet a természetes vízfolyás és a mesterséges belvízlevezető csatorna között, pl. a szennyvíztisztító alatti szakaszán is. A Tóció a szepesi-mikepércsi határban sokáig csak mint a város szennyvizének hordozója volt isme-

Tóció – a fagymentes élőhely

retes, és a debreceni szennyvíztisztító korszerűsítéséig (az 1990-es évek közepétől kialakított biológiai tisztítómű kialakításáig) mint „élőhely” egyáltalán nem bírt jelentőséggel, sőt a Kondorossal történt összefolyása után a Kösely vízének élővilágát is erősen károsította. Mára a helyzet sokat javult, és bár a Tóció vízminősége egyes szakaszokon még mindig nem tökéletes, a vízfolyás a madárvonulásban jelentős szerepet játszik. A mai patak egykor sokkal bővizűbb lehetett, régi térképek tanúsága szerint a 18. században még két vízimalmot is hajtott. A jelenlegi Tóció-völgy területe is jóval nagyobb annál, mint amit a mostani kis „patak” létrehozhatott volna. Korábban Fintha

Sárszalonka a patakparton

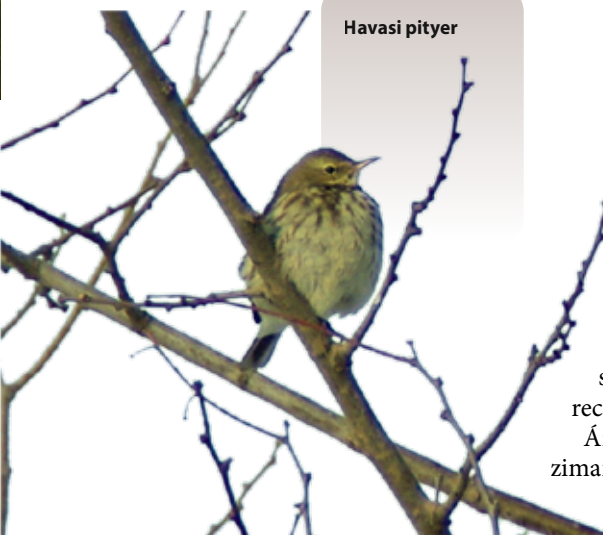
István és Szabó Anikó figyeltek fel arra, hogy számos madárfaj vonulásakor jól láthatóan ma is rendszeresen a megszokott ősi utat, a Tóció vonalát követi.

dóképességére pedig kiváló például szolgál a vízfolyás egészére.

Mindazok, akik Debrecen város madárvilágával foglalkoznak, nem hagyhatják figyelmen kívül a Tóció vízfolyását sem.

A vonuló madárfajokat – pl. poszátákat, füzikeket vagy rigókat – a vízfolyást szegélyező bokrosokon, a gyepeken és legelőkön tavasszal és ősszel célszerű keresni, de ugyanezen élőhelyeket a költési időszakban is érdemes szemmel tartani a debreceni madarászoknak.

Ám a téli zimankó beálltával, amikor

Havasi pityer

Erdei cankó

A Tóció nemcsak két talajtípus elválasztója (nyugaton a hajdúsági lösz, míg keleten a nyírségi homok a jellemző), de ökológiai folyosóként is jelentőséggel bír, így akkor is figyelmet érdemel, ha legtöbb szakaszán az emberi zavarás és hatás nyilvánvaló. A Tóció-völgy legnagyobb területén nem beszélhetünk tehát természetes vagy természetközeli élőhelyekről, ennek ellenére akadnak kevésbé zavart élőhelyek, az élővilág alkalmazko-

a keményebb fagyok hatására a környék vizeit – beleértve a Tóció felsőbb szakaszait is – jégpáncél borítja be, a vízfolyás Vértesi úti szakasza igazi téli oázissá válik. Nem csoda, hiszen a Tóció szennyvíztisztítótól délre eső részén ilyenkor is jégmentes vízfelületet találnak a madarak. A szennyvíztisztító által a mechanikailag és biológiailag mentesített és a Tóció ezen szakaszába engedett víz hőmérséklete ugyanis jelentősen magasabb, mint a környezeté,

Nagy kócsag

így megátolja a folyó befagyását. Paradox módon tehát a szennyvíztisztító „hőszennyezése” teremt a kemény fagyok idején itt különleges élőhelyet, amikor a Tóció vize gőzölgő csatornaként áramlik tovább dél felé, jégmentes területet kínálva az élelmes és alkalmazkodni képes madárvilágnak.

Áttelelő nagy kócsag

Kis vöcsök

Vannak rendszeres téli vendégek, mint például a havasi pityerek vagy az erdei cankók, amelyek megjelenése nem számít különlegesnek a területen. Utóbbi faj ráadásul egész évben

jelen van a területen, így nemcsak áttelelő, hanem átnyaraló példányival is találkozhatunk. (Az erdei cankó nem költ hazánkban.)

A tőkés- és csörgő récék téli megjelenése sem számít szenzációnak, csakúgy, mint a szomszédos hulladéklakóról a jégmentes vízfelületre látogató dankasirályok látványa. (Érdekesség, hogy a szeméttelen ugyancsak előforduló nagyobb sirályfajok – pl. a sárgalábú- vagy a heringsirályok – soha nem mutatkoznak a vízfolyáson, a tartósabb fagyok idején el is

mentálhattunk már a különben sokak által figyelemre sem méltatott vízfolyáson.

Sok téli madarásztúráim közül a területen 2009. december 21-én reggel tett látogatásomra emlékszem vissza legszívesebben. Akkori feljegyzéseimből szerkeszttem most ide a megfigyelés legfontosabb pillanatait: „Előző éjjel -19 Celsius fokot mértek Debrecenben, de amikor 8 óra után a Tócsó Vértesi úti szakaszához érek, még mindig kemény fagy, mínusz 11 fokos zimankó fogad. Miközben a hóban a Tócsó partján sétálok észak felé, alig győzöm a madárfajokat feljegyezni. Rögtön egy csapat seregélyt pillantok meg a túlparti fákon. Vannak vagy ötvenen, időnként le-leszállnak a vízhez is, majd ismét az ágakra ülnek. Aztán a szeméttelen varjúi méltatlankodnak valamin: egy kékes rétihéja hímét üznek, hajtanak jó messzire. A vízben a „gőzfüggönyön” keresztül tőkés récék csapatában egyszerre

Tőkés réce

© Lóki Csaba

újabb faj tűnik fel. A fütyülő réce el szokott tűnni a fagyokkal, ez a példány meg úgy tűnik, itt a Tócsón akar telelni!

Az erdei cankók már-már

Bölömbika

© Bodnár Mihály

© Máté Bence

© Pásti Csaba felvételei

megszokottá válnak ilyenkor télen a Tócsó mentén, egyiküket fotózni is próbálom.

Nem könnyű a művelet, mert a víz fölötti párafelhőt a szél rendre függönyként sodorja az objektív és a téma közé. Azért a sok „fátyolos” kép között egy-egy „napsütéses” is akad. Még a cankóval bibelődöm, amikor észak felől legalább kétszáz sötét madár közeledik. Messziről ludaknak tűnnek, de gyanús, hogy

nem hallani a hangjukat. A távcsőbe pillantva kiderül az oka is: ezek nem libák, hanem kormoránok! Sajnos csak későn kapok észbe, így a nagy tömeget nem sikerül dokumentálni, csak néhány példányt belőlük. Nemsokára azonban újabb faj kárpótol. Egy áttelelő sárszalonka!

Ismét küzdök a párafelhővel meg az időnként elbújó nappal. Végül mégiscsak sikerül egy elfogadható képen megörökíteni a fajt, amely-

Hegyi billegető

Nagy kócsag

Fagymentes időszakban korábban a területtel szomszédos Lovász-zugai törendszert is érdemes volt felkeresni, ahol sok egyéb faj mellett a fokozottan védett bölömbika, cigányréce és gólyatölcs költését is feljegyezhetjük, sőt idén bütykös ásólúd is fészkelte a tavakon. Nevezetes eseménye volt a területnek a 2005-ös két citrombillegető felbukkanása is. A sok madarász élményt nyújtó vizes élőhelyet azonban idén ősszel a Debreceni Vízmű Zrt. – környezetvédelmi okokra hivatkozva – felszámolta, az 1923-tól létesített, terelőgátas ülepítő törendszert így örökre eltűnt a debreceni ornitológia térképéről...

lyel korábbi teleken egyáltalán nem találkoztam még. Mindent összevetve, megérte kijönni, még úgy is, hogy kezem-lábam majd' lefagyott. Egy igazi téli oázisban jártam!”

Bevallom ma is szívesen keresem fel a Tócsót, szerencsére egyre több madarász is hasonlóan gondolkodik és próbálja szemmel tartani a debreceni madarak téli menedékét.

Lantfarkúmadarak

Távoli fájakon

© Hadarics Tibor felvételei

A lantfarkúmadarak különleges faroktollakkal büszkélkedhetnek

A Z EMU (*Dromaius novaehollandiae*) és a kacagó kokabura (*Dacelo novaeguineae*) mellett Ausztrália ikonikus madarai a lantfarkúmadarak (Menuridae). A gyakoribb és ismertebb faj szerepel ausztrál bélyegeken, az ausztrál tízcentesen és a százdollároson, valamint Új-Dél-Wales természetvédelmi szolgálatának (National Parks & Wildlife Service) logójában. Az ausztrál őslakosok valószínűleg nem nagyon vadászták ezeket a madarakat, legalábbis sziklafestményeiken – ellentétben más ausztrál állatfajokkal – alig szerepelnek. Ettől függetlenül jól ismerhették, sőt legendás hangutánzó képességeikkel is nyilván tisztába voltak, hiszen elnevezéseik a különböző törzsek nyelvén – beleck-beleck, buln-buln, bullan-bullan – egyértelműen hangutánzó kifejezések. A pompás lantfarkúmadár (*Menura novaehollandiae*) először 1797-ben vált ismertté az európaiak előtt.

Egy volt fegyenc (ex-convict), JOHN WILSON – aki évekig élt egy ausztrál őslakos törzssel a vadonban – számolt be először „a bozótban” élő különös fácánszerű madárról. Az első példányt JOHN PRICE, a kormányzó fiatal inasa gyűjtötte a Kék-hegységben 1798-ban. A fajt szinte egyidőben ketten is leírták, THOMAS DAVIES vezérőrnagy 1802-ben *Menura superba*, az ausztrál madártan „nagyapjának” is nevezett JOHN LATHAM angol orvos és ornitológus 1801-ben pedig *Menura novaehollandiae* néven (LATHAM könyvének létezik egy 1802-es utánpótlása is, ezért sokan 1802-t tartották a leírás dátumának, ami viszont már a prioritást is megkérdőjelezte, mára bizonyossá vált, hogy az első nyomat – ahogy a címlapján is áll – 1801-ben jelent meg). A generikus név (*Menura*) a szélső faroktollakon sorakozó félhold alakú mintázatra utal, a görög *mēnē* (Hold) és *oura* (farok) szavak összetételéből keletke-

zett, a *novaehollandiae* név pedig Ausztrália akkori elnevezéséből (Nova Hollandia, Új-Hollandia) ered. A vörhenyes lantfarkúmadarat (*Menura alberti*) csak a 19. század közepén fedezték fel, a fajt CHARLES LUCIEN BONAPARTE (NAPÓLEON unokaöccse) írta le 1850-ben, és VIKTÓRIA királynő férjéről, ALBERT hercegről nevezte el. A fácán méretű és érdekes faroktollakkal rendelkező madarak kezdetben gondolkodóba ejtették az ornitológusokat, nem nagyon tudták őket hová sorolni, volt aki fácánfélének tartotta, mások új-dél-walesi paradicsommadárnak, „pávaposztának” vagy egyszerűen valamilyen háziszárnynak gondolták. Azt, hogy a lantfarkúmadarak a verébalakúak (Passeriformes) közé tartoznak 1840-ben publikálták először. 1873-ban A. H. GARROD anatómiai vizsgálatok alapján megállapította, hogy legközelebbi rokonságban a szintén ausztráliai bozótjárófélékkel (Atrichornithidae)

vannak. E két rokon család a verébalakúak egy önálló alrendjét – lantfarkúmadár-formák (Menurae) – alkotja. A lantfarkúmadarak tehát a verébalakúak legnagyobb méretű fajai közé tartoznak. Fácán nagyságúak, és viszonylag hosszú lábaikkal – a fácánfélékhez hasonlóan – a talajon, az avarban kapirgálnak. Testtollazatuk elég egyszerű, a pompás lantfarkúmadár felül sötét szürkésbarna, alul világosabb, a vörhenyes lantfarkúmadár pedig vörösbarnás színű, főleg a testoldalakon, a farcsíkon és a háton.

Legszembetűnőbb jellegzetességük különleges farkuk: 16 faroktolluk speciálisan alakult. A pompás lantfarkúmadár hímjeinek faroktollai 50–70 cm hosszúak, a két szélső toll széles zászlójú, enyhén S alakban görbült, belső zászlójukon áttetsző, világos rozsdaszínű, félhold alakú foltok sorakoznak; a szélső faroktollakon belül hat-hat csipkeszerűen, lazán szétfeszülő faroktoll található (e tollakon az ágakról hiányoznak a sugarak, ezért az ágak nem kapcsolódnak egymáshoz); a két középső faroktoll ágai nagyrészt hiányoznak,

Pompás lantfarkúmadár fiatal hím példánya
Lent: Lantfarkúmadarak ábrázolása ausztrál fizetőeszközökön

így az nagyon keskeny, drótszerű. A faroktollak felül barnás színezettűek, nyugalmi helyzetben a madár a teste mögött többé-kevésbé összehúzóva tartja azokat. Dürgéskor azonban a hím a faroktollakat teste

felett előrcsapva szétárja, így láthatóvá téve azok ezüstösen világító fonákát. Az előrcsapott és szét-

A lantfarkúmadarak nászviselkedésükkor fátolszerű tollaikkal hívják fel magukra a figyelmet

tárt faroktollak tulajdonképpen egy másfél négyzetméter felületű „csipkefüggöny” képeznek a madár felett és előtt, amit a két görbült és keresztvasozott szélső faroktoll fog közre. Ilyenkor hasonlít a madár farka az ókori görögök húros, pengetős hangszeréhez, a lírához (más néven járomlant), innen az angol (Lyrebird) és a magyar (lantfarkúmadár) elnevezés is. Széttárt faroktollait finoman remegteti, közben félig leeresztett szárnyakkal aprókat lépegetve jobbra-balra forgolódik, sőt néhányszor a levegőbe is felugrik, és mindeközben gyönyörű fuvalázó hangon énekel. Éneke 70-80%-ban utánzásból áll, főleg az élőhelyen előforduló madarak hangját utánazza, az előlők hangjait és egyéb természetes zörejeket, hangokat (például a felrebbenő papagájsapatok robaját, a táplálkozó kakaduk ropogtatását, egymásnak dőlő fák nyikorgását) is felismerhetünk énekében. Ismert, hogy a motorfűrés hangját vagy a fényképezőgép exponálásának kattanását is kiválóan utánazza. A fiatal hímek az éneket az élőhelyükön éneklő idősebb hímektől – és nem közvetlenül az utánzott más fajoktól – tanulják. Például a Tasmaniában az 1930-as, 1940-es években betelepített pompás lantfarkúmadarak általában még mindig az eredeti származási helyükön előforduló madárfajok énekének utánzása dominál, a helyi madarak hangja még csak nagyon kis arányban jelent meg énekükben.

A vörhenyes lantfarkúmadár faroktollai egyszerűbbek, valamivel rövidebbek, a szélső faroktollak egy-

© Hadarics Tibor felvételei

színűek, nincs rajtuk félhold mintázat, a faroktollak fonáka pedig nem ezüstösen fehér, hanem szürkés színű, így dürgéskor nem is annyira feltűnő.

A lantfarkúmadarak Ausztrália délkeleti részén – Victoria és Új-Dél-Wales keleti sávjában, valamint Queensland délkeleti csücskében –, a Nagy-Vízválasztó-hegységben élnek. E terület szubtrópusi esőerdeiben és nyirkos keménylombú erdeiben a pompás lantfarkúmadár viszonylag gyakori, időnként nyíltabb, szárazabb eukaliptuszerdőkben is lehet vele találkozni, a tengerszinttől 1500 m-es magasságig mindenütt előfordulhat. A vörhenyes lantfarkúmadár elterjedési területe viszont nagyon kicsi, csak Új-Dél-Wales és Queensland határvidékének egy kb. 100 km hosszúságú zónájában fordul elő, e faj kifejezetten a hegyvidéki (300 m feletti) szubtrópusi esőerdők lakója. Mindkét faj kedveli a dús aljnövényzetű részeket, főleg az erdei patakok, víz-esések környékét, nedves völgyeket, hegyoldalakat.

Nappal többnyire a talajon tartózkodnak, erős lábaikkal az avart szétkapirgálva keresik különféle ízeltlábúakból és azok lárváiból álló táplálékukat. Bár elég rosszul repülnek, éjszakára felgallyaznak a fákra.

A pompás lantfarkúmadarak

Vörhenyes lantfarkúmadár hímje
Lent: A lantfarkúmadarakat száz évvel ezelőtt tollaik miatt még vadászták

a párzási időszakon kívül nagyrészt magányosan élnek, a hímeknek és a tojóknak is saját territóriumuk van. A hímek territóriumai nagyobbak (2,5–5 ha nagyságúak), egy-egy hím territóriumával akár hat tojó területe is átfedésben lehet. A hímek a territóriumukban 20–80 dürgőhelyet alakítanak ki, ezek a talajon földből és levelekből összekapart, egy méter magas dombocsák. A hímek a dürgőhelyeken szinte egész évben hosszasan énekelnek, főleg kora hajnalban és délután.

A tojók a dombokon parédézó hímeket csak párzás céljából keresik fel. A költési szezon télen (júniusban) kezdődik

és novemberig (késő tavaszig) tart. A meglehetősen nagy, félig zárt, tetővel is rendelkező fészket a tojó egyedül építi. A fészket a talajon vagy a talaj közelében, többnyire sziklák,

kidőlt fák vagy nagyobb fák gyökerei védelmében helyezkedik el. A tojó a fészkebe csupán egyetlen tojást rak. A kotlási idő rendkívül hosszú, kb. 50 nap (ez 70–80%-kal hosszabb annál, mint ami egy ilyen méretű madártól „elvárható”). A hosszú kotlási időnek az az oka, hogy a tojó minden nap több órára elhagyja a fészket, és ezalatt a tojás, illetve a fejlődő embrió nagyon lehűl (ne felejtjük el, hogy a költés a téli időszakban történik), és természetesen ezalatt fejlődése is lelassul. A kikelt fióka fészkelakó, és nagyon lassan fejlődik, majdnem 50 napig ül a fészken, a tojó viszonylag ritkán eteti.

A vörhenyes lantfarkúmadár szaporodásáról nagyon kevés ismeret áll rendelkezésre. Annyi tudható, hogy dürgőhelyül egymásra halmozott ágakat használ. Dürgés közben a másik fajnál sokkal többet ugrál, sokszor a folyamatos ugrálástól az egész ághalom berezonál. A fészkelés további paraméterei valószínűleg hasonlóak a pompás lantfarkúmadaréhoz.

Az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején a pompás lantfarkúmadár díszes faroktollai Kelet-Ausztrália városaiban és tengerentúlon divatba jöttek lakásdíszként. Így a madarat ekkor már

Lantfarkúmadár-élőhelyek a Tamborine Nemzeti Parkban

nemcsak a húsaért (bár ez korábban sem volt jelentős mértékű), hanem jó pénzért eladható faroktollaiért is vadászták (természetesen nem az őslakosok, hanem az európai telepeselek). Az 1900-es évek elején két sydneyi kereskedő három év leforgása alatt 3000 farkat értékesített. A pompás lantfarkúmadár állománya a vadászat miatt megcsappant, ezért Victoriában már 1887-ben, Új-Dél-Walesben az 1900-as évek elején, Queenslandben pedig 1922-ben védetté nyilvánították. A vörhenyes

Olivier Messiaen – madárhangok költésében

lantfarkúmadárra szintén vadásztak abban az időszakban, de ez – nyilván kevésbé látványos faroktollai miatt – sokkal kisebb mértékű volt.

A pompás lantfarkúmadarat az 1930-as években betelepítették Tasmaniába, ahol az állomány azóta is gyarapodik és egyre növeli elterjedési területét. Eredeti elterjedési területén viszont – bár nem tartozik a veszélyeztetettnek minősülő madárfajok közé – az erdészeti tevékenység és az élőhelyek elvesztése (farmok, lakott területek terjeszkedése) miatt a legtöbb populáció létszáma és elterjedési területe a 20. században valamelyest csökkent.

A vörhenyes lantfarkúmadár ezzel szemben a sebezhető fajok közé tartozik. Elterjedési területe eleve rendkívül kicsi, teljes állományát az ezredforduló tájáig kevesebb mint 10 ezer példányra becsülték, és ebből kb. 3500 madár lehetett az ivarérett, költő egyed. E fajt is ugyanúgy veszélyezteti az erdészeti tevékenység és élőhelyeinek elvesztése, de az alacsony egyedszám miatt a beltenyésztettség

káros hatásai is érződnek. Mindkét faj esetében jelentős károsítók a különböző ragadozó emlősfajok (pl. a dingó vagy a betelepített vörösróka), illetve a természetbe kiszabadult macskák.

A lantfarkúmadarak gyönyörű és változatos éneke, illetve pazar nászjátéka a művészvilág fantáziáját is megmozgatta. A világhírű ausztrál táncos és koreográfus SIR ROBERT HELPMANN (1909–1986) életét feldolgozó, TYLER COPPIN által írt és először 1998-ban Adelaide-ben bemutatott balett – *Lyrebird (Tales of Helpmann)* – egyes mozzanatait is a lantfarkúmadár dürgése ihlette.

A lantfarkúmadarak énekének részleteit szötte be egyes műveibe OLIVIER MESSIAEN (1908–1992) francia zeneszerző, a 20. század egyik legnagyobb francia komponistája. Így például egyértelműen felismerhető a pompás lantfarkúmadár éneke az 1975

és 1979 között íródott *Saint François d'Assise* című operájában, valamint az 1988 és 1992 között komponált *Eclaircs sur l'Au-Delà* című művében. Ő egyébként nemcsak zeneszerzőként és orgonistaként, de ornitológusként is ismert volt, és az 1950-es évek elejétől kezdve egyre inkább zenéjébe integrálta a madarak énekét (nagy pontossággal jegyezte le a madárdalokat, amik sokszor egész művek alapanyagául szolgáltak).

Végül meg kell említeni JUDITH WRIGHT (1915–2000) ausztrál költőnőt, aki az 1950-es években a Queensland délkeleti részén elterülő Tamborine-hegységben élt, és ebben az időben számos ausztráliai madárfajról – így *Lyrebirds* címmel a lantfarkúmadarakról is – írt verset, amelyek az 1960-as évek elején egy madaras verseskötetben jelentek meg ismét. JUDITH WRIGHT egyébként ismert környezetvédő is volt, sokat kampányolt a Nagy-korallzátony és a Fraser-sziget védetté nyilvánítása érdekében.

Hadarics Tibor

Téli vendégünk, a kékes rétihéja

Madártani
Tájékoztató

© Streit Béla felvételei

AZ EGÉSZ EURÁZSIAI földrészünkön elterjedt kékes rétihéja hazánkban nem költ, de tavasszal és ősszel gyakori átvonuló madarunk és jelentős számban telel át nálunk. Mint a sík vidékek lakója, télen is leggyakoribb az Alföldön és a Duna-Tisza között, de dombvidéken és hegylábi részeken is előfordul. Általában magányosan mozog, de csoportos éjszakai helyein száz feletti példányát is észlelték már.

Alacsony növényzettel borított területeken, kaszálókon, vizenyős réteken, szántóföldeken vadászik;

jellegzetes, imbolygó repüléssel pásztázza táplálkozó területét.

Téli táplálékát túlnyomóan rágcsálók képezik. Vastag hótakaró esetén a zsákmány megszerzése nem kis nehézséget jelent számára, mivel nem hallására támaszkodva vadászik (mint a baglyok), így a hó alatt mozgó pockokat és egereket nehezebb észlelnie.

Ilyen ínséges időkben a dögre is rájár.

A képeken látható hím madár napi rendszerességgel látogatta a Sió mentét kísérő réteket a későn beköszöntött márciusi télben. Több alkalommal megfigyeltem, hogy zsákmányolni próbált a kertünkben lévő, sűrű örökzöldek között elhelyezett dúcetetőn táplálkozó énekes madarakból – sikertelenül. Hogy a rétihéja is jóllakjon és az etetőre járó madarak is békében legyenek, egy elhullott tyúkot tettem ki a hómezőre, amit az éles szemű madár már az első napon felfedezett. Miután „eljárt-

szotta” a zsákmányföltő ceremóniát, hosszasan bajlódott a belekkel, de végül jóllakva és – kissé antropomorf kifejezéssel élve – elégedetten nézett szembe a fényképező géppel.

A későbbi hetekben naponta többször, szinte órányi pontossággal látogatta az etetőhelyet, így több barátomnak is lehetősége nyílt a fényképezésére. A jó idő beköszöntével aztán a madár eltűnt: valószínűleg visszatért költőhelyére a déli szelek szárnyán.

Streit Béla

Egy hívás,
250 Ft segítség
a madarak
megóvásáért!

A NIOK (Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány) pályázatára beadott anyagunk eredményesen vizsgázott és megkaptuk a lehetőséget, hogy a jövőben az Adhat-vonal intézményén keresztül adományokat gyűjthessünk Egyesületünk számára.

Mivel az MME jövőre lesz 40 éves, a negyvenes melléklet választottuk. Tárcsázva a 13600-as telefonszámot, majd bepötyögve a 40-es melléklet, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet segítheti. **Egy-egy telefonhívás bruttó 250 Ft adományt jelent.** Jelenleg az **Invitel**, a **T-Home** és **T-Mobile**, a **Telenor** és a **Vodafone** hálózatából érhető el a szolgáltatás. Más szolgáltatók hálózatából (így például a Digi és a UPC területéről) sajnos nem hívható az adományvonalunk. Ha valaki ezen hálózatokból kezdeményez hívást, akkor egy automatikus válaszüzenetet kap, amely egyértelművé teszi, hogy az adott hálózatból nem tud adományozni.

A beérkező adományokat hazánk egyedülállóan gazdag madárvilágának megőrzésére fordítjuk. Az országos és határon átnyúló madárvédelem mellett, kiemelt szerepet kap a lakott területen élő madárközösség is, hogy ne csupán a nagybetűs természetet járva lehessen szemtanúja ennek az élővilágnak, hanem lakóhelyének közvetlen közelében is élvezhesse madaraink sokszínűségét és hangkavalkádját. A program, amely az imént említett célt támogatja, a *Madárbarát Kert* program, amelynek kiemelt célja a madárvédelem a lakosság széleskörű bevonásával.

A pályázati anyagunk megtekinthető a nonprofit.hu oldalon, magáról a programról pedig bővebben a www.adhatvonala.hu oldalon tájékozódhat.

Bizunk benne, hogy egyetért célkitűzésünkkel, és alkalomadtán egy-egy telefonhívással Ön is hozzájárul terveink megvalósításához.

Szürke gém egy kerti tóban

BOCSKAIKERTBEN, egy Debrecentől tizenhárom kilométerre található községben élek. Idén augusztusban épp közlekedési táborban voltam, amikor egy érdekes jelenségről szereztem tudomást. A szüleim hívtak

fel telefonon, ők újságolták, hogy egy nagy madár szállt le a szomszédunk kerti tavára, amiben nagyobb testű aranyhalak vannak. E kis tó számos énekesmadárnak nyújt fűrészi és ivási lehetőséget, és amikor otthon vagyok, gyakran figyelem is őket. Szüleim leírása és a testvérem által készített dokumentumfotó alapján azonban bebizonyosodott,

hogy a most látott madár egy szürke gém volt. A madár megpróbált halászni is, de a szomszédunk tacsója hamar elkergette, egyenesen a mi garázsunk tetejére, ahonnan hamarosan továbbállt. Később hallottam, hogy Angliában a kerti tavakat látogató szürke gémelek

látványa mindennaposnak számít, ám számomra meglepő volt a madár lakott területen, emberi jelenléttel zavart környezetben történő felbukkanása. Csak azt sajnáltam, hogy személyesen lemaradtam az élményről.

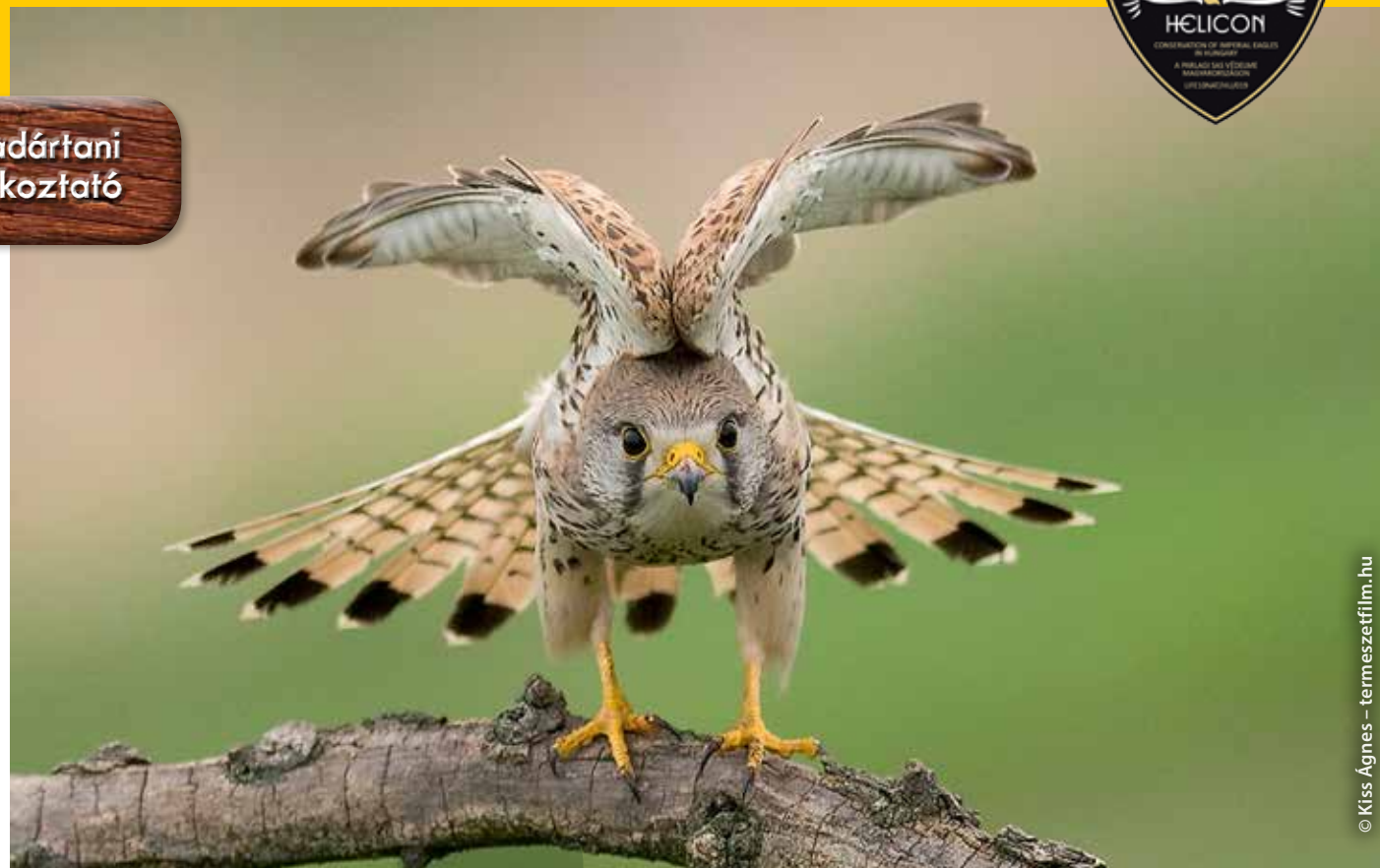
Toth Máté Tamás
7. osztályos tanuló

© Orbán Zoltán

Egy sasfészek vendégei

A tavalyi év végén a világon először kerültek webkamerák egy parlagisas-fészekhez. A terepmunka „ördöge” azonban, mint már annyiszor, ismét közbeszólt, és a sasok idén tavasszal egy másik helyen kezdtek el költeni. A következő, 2014-es költési szezonban bízva a három felszerelt kamerát a fészeknél hagytuk, és az egyik mozgásérzékelős rögzítette is az „üres” fészekben zajló elképesztő eseményeket.

Madártani
Tájékoztató

Vörös vércse

AFELVÉTELEK ÁTNÉZÉSEKOR derült ki, hogy egy jó élőhelyen lévő fészek milyen sok madárlátogatót vonz. Ezek többsége fészekalbérltet keres, vagy azért, mert ez így kényelmesebb, mint sajátot építeni, vagy pedig azért, mert soha nem épít saját fészeket. Vannak azután a táplálékot vagy fészekanyagot keresők, illetve a pusztán csak kíváncsiskodók.

Kerecsensólyom

Honfoglaló őseink turulmadara a többi sólyomalakúhoz hasonlóan nem épít saját fészeket, szaporodásához más fajok: sasok, ölyvek,

varjúfélék és golyák üres fészkeire szorul. Éppen ezért a kék vércse, a vörös vércse, az erdei fülesbagoly és a kabasólyom mellett a kerecsensólyom védelme szempontjából is nélkülözhetetlen, hogy az elmúlt alig több mint két évtizedben majdnem teljesen kiirtott vetési varjak kolóniáit (állománycsökkenésük mintegy 93%-os!) hagyjuk megerősödni. A költési időszak kezdetén a kerecsensólymok is felkeresik az élőhelyükön fellelhető fészkeket, és ha döntöttek, akkor a kiválasztott tojásrakóhelyet akár a sasok elüldözésével is képesek megvédeni.

A kerecsen végül nem a parlagisas-fészeket választotta, hanem szinte

bizonyosan azon költőládák egyikébe költözött, amelyben a védelmi programnak köszönhetően a hazai állomány jó 70%-a fészkel.

Szarka

A felvételeken feltűnik a nagy termetű sasok egyik fontos állomány szabályozója, a szarka is. Természetesen ez a kisebb termetű faj nem a felnőtt madarakra jelent veszélyt, hanem fészekragadozóként a nem kellően védett vagy magukra hagyott tojásokra. A kotló madárpárok egyik legfontosabb feladata éppen ezért a folyamatos figyelem és a fészekalj védelme. Amennyiben ezt elhanyagolják,

Tökes réce

akkor nem csak a varjúfélék, de akár más ragadozók is zsákmányul ejthetik akár a legnagyobb sasok tojásait és kis fiókáit. A rendkívül intelligens és bizalmatlan szarka többszöri megjelenése és ténykedése a fészeknél technikai jellegű visszajelzést is szolgáltat a kutatóknak: azt jelzi, hogy a fészekkamera ezen a helyszínen sem zavarja a madarakat, hiszen akkor azok le sem szállnának, illetve azonnal továbbrepülnének. Ezzel szemben szinte az összes madár hosszabb időt tölt magát mit sem zavartatva a kamera látóterében, ami jó előjel a következő tavaszra.

Egerészölyv

A sasok által idén nem használt fészek történetének vitathatatlan főszereplői a 2012-es év madarai, az egerészölyvek voltak. Januártól júniusig rendszeresen megjelentek a fészeknél, így a kamerának köszönhetően bepillanthatunk életük legrejtettebb pillanataiba is. Ezek közül talán azok a részek a legizgalmasabbak, amikor a párba álló madarakat egy harmadik ölyv megpróbálja szétválasztani. Ezt követően az együtt maradó pár nekilátott a fészek tatarozásának, bár végül nem költöttek itt.

Tökes réce

Hiába olvashatunk a szakirodalomban arról, hogy a tökes réce gyakran költözik sasok, ölyvek, golyák és gémfélék fészkeibe, sok

Kerecsensólyom

Szerencsére egy közeli másik parlagisas-pár fiókáinak fejlődését és kirepülését így is nyomon követhették élőben az érdeklődők a www.parlagisas.hu oldalon. Ugyanezen az oldalon az őszi-téli időszakban egy sasfészek történetét is lehet nyomon követni.

kal nagyobb élményt jelent, ha ezt láthatjuk is. A parlagisas-fészeknél működő webkamera ráadásul egy másik szakirodalmi tény, az össze- tojást is rögzítette – amikor több madár tojja tojásait ugyan abba a fészekbe. Ráadásul azt is láthatjuk, hogy a két tojó miként viselkedik egymás közelségében egy ilyen intim helyzetben. A felvételek alapján valószínűsíthető, hogy a tojások végül nem keltek ki, hanem a költés a különféle „vendégek” folyamatos zaklatása miatt megsemmisült.

Vörös vércse

A kerecsensólyomhoz hasonlóan saját fészeket nem építő vörös vércsék is feltűnnek a fészeknél és megőrvendeztetnek bennünket bohókásnak tűnő, bókoló és ugráló udvarló mozgásuk látványával. A vércsék május 8-án végül tojást

Egerészölyvek

raktak, azonban a nagy „forgalomnak” köszönhetően az ő költésük is megsemmisült.

Örvös galamb

A képsorokon megjelenő örvös-galamb-pár valószínűleg csak kíváncsiságból kukkantott be a sasfészekbe, mivel ezek a madarak többnyire saját gallyfészket építenek, és ehhez nem használnak tollat (az egyik madár a filmen többször is kíváncsian csipkedi a tökes réce tollfészket, ami mintha a második récefészek lenne).

Természetvédelmi vonatkozások

Bár az eredeti célt idén nem sikerül elérni, hiszen a bekamerázott fészekben nem parlagi sasok költöttek, a felvételek elemzése nem csak érdekes, de faj- és területvédelmi szempontból is rendkívül fontos információkat szolgáltat.

Ezek között az egyik legfontosabb annak igazolása, hogy a legtöbb ragadozómadár-faj élőhelyét jelentő sík vidéki területeken milyen nagy keletje van a jó fészkelőhelyeknek. Ehhez mindenekelőtt a hagyásfák, erdőfoltok és mezővédő erdősávok védelmére (gondoljunk csak az utóbbi évtizedben elharapózó falopáros esetekre) és pótlására van szükség. Nem véletlen, hogy a 2012-2016 között az MME koordinálásában zajló „A parlagi sas védelme Magyarországon” (LIFE10NAT/HU/019) LIFE+ projekt keretében a faj egyik legfontosabb élőhelyén tíz felhagyott tanyahelyet vásárolunk meg, hogy az ottani fás-bokros növénytársulásokat megőrizve és bővítve:

- fészkelőhelyet biztosítsunk a védett és fokozottan védett madárfajoknak (pl. az odúköltő szalakótának is);
- illetve a helyi vadásztárságokkal is együttműködve apróvad menedékeket alakítsunk ki.

Az utóbbi évtizedben elharapózó madármérgezéses esetek hátterében ugyanis gyakran az a tévhit áll, hogy a ragadozó madarak „mindent kiirtanak, ezért nincs apróvad”. Ezzel szemben a valóság az, hogy a régi-ónként valóban alacsony vagy szinte teljesen hiányzó apróvadállomány hátterében elsősorban az élőhelyeket megszüntető nagyüzemi agrárgazdálkodás, illetve a valóban túlszaporodott rókák és vaddisznók állnak.

Végül, de nem utolsósorban a képek elemzése ismét felhívja a figyelmet annak fontosságára, hogy minden fórumon küzdeni kell a végtelenül barbár és törvénytelen fészekbe puszkázások ellen (sörétes fegyverrel alulról belelőnek a ragadozómadarak és varjúfélék fészkeibe), mert ennek szinte soha nem a gyéríthető vagy vadászható (viszont nem itt és nem így!), hanem olyan védett és fokozottan védett madárfajok esnek áldozatul, mint a kerecsen- és kabasólyom, az egerészölyv, a kék és vörös vércse, az erdei fülesbagoly és a vetési varjú.

Orbán Zoltán

Az „üres” fészekről készült kisfilm is megtekinthető az MME YouTube csatornáján

Ideális karácsonyi ajándék!

2014 – különleges év lesz számunkra: 40 éves az MME!

A jubileumi alkalom méltó megünnepléséhez a hagyományos madárbarát eseményeinken, táborainkon kívül exkluzív rendezvényekkel készülünk. A „Madarak a városban” névvel fémjelzett jótékonyági események között alkalom nyílik koncerteken, madárfestmény-kiállításokon, mesedélutánokon, vagy éppen interaktív játékon való részvételre, amelyekről bővebben is adunk majd hírt a www.mme.hu weboldalon.

E programokat egy exkluzív, A2-es nagyméretű falinaptárban szedtük csokorba.

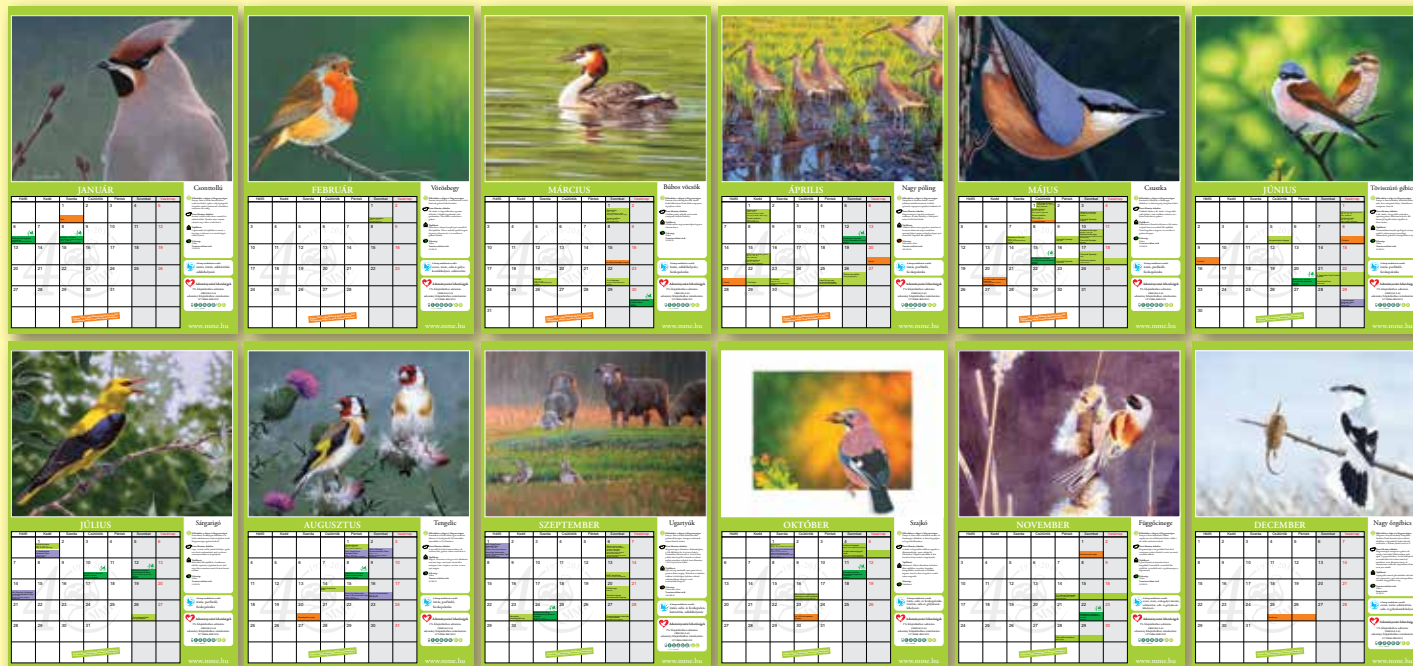
A kalendáriumban található képek a madarakhoz, a természethez és az MME-hez is kötődő művészek, **Kókay Szabolcs**, **Kovács György** és **Zsoldos Márton** munkáit dicséri. A festmények kivágva és bekeretezve a méretükből (40x30 cm) adódóan a későbbiekben a szoba falán is szépen mutatnak, és ékes díszévé válhatnak a lakásnak. A szép képeket némi információs szöveg is kíséri, mely az ott látható madarat mutatja be.

Ideális karácsonyi ajándék lehet azoknak, akik kedvelik a színes, jó hangulatú madaras festményeket, a természetet és esetleg a naptár megvásárlásával támogatják az egyesület munkáját és törekvéseit.

A naptár zöldnyomdában készült karbonsemleges eljárással, környezetbarát minősítéssel ellátott papírra.

A falinaptár 3000 Ft-ért a készlet erejéig megvásárolható. Online rendelés esetén az első 50 darab 2500 Ft-os kedvezményes áron kapható.

Ez a naptár az elmúlt 40 év MM-tagjainak, önkénteseinek és adományozóinak hozzájárulása nélkül nem valósulhatott volna meg. Ezúton köszönjük munkájukat és támogatásukat! Bízunk benne, hogy a jövőben is segítik céljaink elérését.

**Legyen Ön is
MME-tag!**

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagjai madár és természetkedvelő emberek, akik szívesen töltik idejüket a szabadban.

Élvezettel hallgatják a madárcsicsergést gyönyörködnek szárnyas barátaink reptében, érdeklődve szemlélik izgalmas, gyakran a fizikai törvényeket is meghazudtoló, olykor mulatságos viselkedésüket vagy szakmai szemmel figyelik őket, madarásznak. Fontos számukra a természet közelsége, védelme és a természeti kincseink megóvása a jövő generációk számára.

Csatlakozzon tagjainkhoz!

Madarásson és óvja a természetet velünk és segítsen elérni közös céljainkat!

Tudjon meg többet a madárvilágról és a madárvédelem aktuális híreiről, **iratkozzon fel hírlevélünkre a www.mme.hu oldalon**, jobb oldalon felül a *Hírlevél* menüpontra kattintva, vagy lépjen be az Egyesületbe a *Tag szeretnék lenni* menüpont alatt.

A Budapesti Helyi Csoport 2014. évi I. féléves programja

ELŐADÁSOK:

- Január 8. Új védett terület Budapesten – Bajor Zoltán előadása
- Febr. 12. 40 éves az MME – Haraszthy László előadása
- Március 12. A Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi tevékenysége – Fűri András előadása
- Április 9. Pest megye helyi jelentőségű védett területei – Lendvai Csaba előadása
- Május 14. Állat- és növényfajok kontinensek közötti vándorlása – Kocsis Zsuzsa előadása

TEREPI PROGRAMOK:

- Január 11. Téli madarászat Pilismaróton
- Február 15. Kirándulás a tatai Öreg-tó körül
- Március 15. Tavasz túra a Kiskunságban
- Április 12. Madarásztúra a Tápiai-szecsői-halastavaknál
- Május 17. Tavasz kirándulás a Rákos-patak mentén

ÉLŐHELYKEZELÉSI PROGRAMJAINK:

- Február: Tétényi-fennsík, március: A homoktövis újpesti élőhelye

Éves rendes közgyűlésünket márciusi előadásunkkal egy időben tartjuk. Megjelenésekre és aktív részvételekre számítunk!

Az előadások új helyszíne:

A Magyar Természettudományi Múzeum Semsey előadóterme (Budapest, VIII. k., Ludovika tér 2-6). Az előadások előtti megbeszélések 18 órakor, a vetítések 18 óra 15 perckor kezdődnek! Az előadások utáni szombatra szervezett kirándulások részleteinek meghirdetésére az előadások előtt kerül sor! Felhívjuk a figyelmet, hogy előre nem látható okok miatt az előadások témája vagy a kirándulások helyszíne változhat. A változtatásokról tájékoztatást adunk.

Elérhetőségeink:

Bajor Zoltán: 20 252 3960,
Berényi Zsombor: 20 354 8505,
Lendvai Csaba: 20 322 5787

Részletes információk blogunkon:

mmebudapest.wordpress.com

Mindenkit szeretettel várunk!

A Barna Ásóbéka Éve után következnek a Mocsári Teknős Éve!

Ami nem madár

© Halpern Bálint felvételei

AZ MME KÉTÉLTŰ-ÉS HÜLLŐVÉDELMI Szakosztályának vezetősége a barna ásóbékát jelölte meg az év fajaként 2013-ban. A kezdeményezés célja a faj – és vele együtt a teljes hazai herpetofauna – megismertetésén túl az Országos Kételtű- és Hüllőtérképezési honlapunk (herpterkep.mme.hu) használatának népszerűsítése volt. Bár a kínai horoszkóp szerint a 2013-as év a *Fekete Vízi Kígyó Éve*, amihez egy melanisztikus kockás sikló jobban illett volna, de mivel ebben az évben egy kételtűfajra kívántuk felhívni a figyelmet (hiszen tavaly egy hüllő, a lábatlangyik volt a kiemelt faj), ezért tagjaink és a szimpatizánsaink számára ez bizony a *Barna Ásóbéka Éve* volt!

A faj kiválasztásában az egyik fő szempont a teljes országra kiterjedő elterjedés volt, ami lehetővé tette, hogy bárki megfigyelhesse, habár főként éjszakai életmódjának köszönhetően ez nem is olyan egy-

szerű. A már említett kínai horoszkóp szerint „a Kígyó Évében kiemelkedő fontossága lesz az összefogásnak és a csapatszellemnek”, amely jóslat beteljesülését az MME Elnöksége is megsegítette, lehetővé téve a Helyi Csoportok számára, hogy a Belső Pályázaton az „Év kételtűje” témához is kapcsolódó programok megvalósulásához kérjenek forrást. Összesen 11 helyi csoport (Bács-Kiskun megyei, Baranyai, Budapesti, Bükk, Dombóvári, Hajdú-Bihari, Komáromi, Nógrádi, Szatmár-Beregi, Szekszárdi, Zempléni) kapott ilyen célra támogatást. A közel 50 rendezvényen több mint 7000 ember

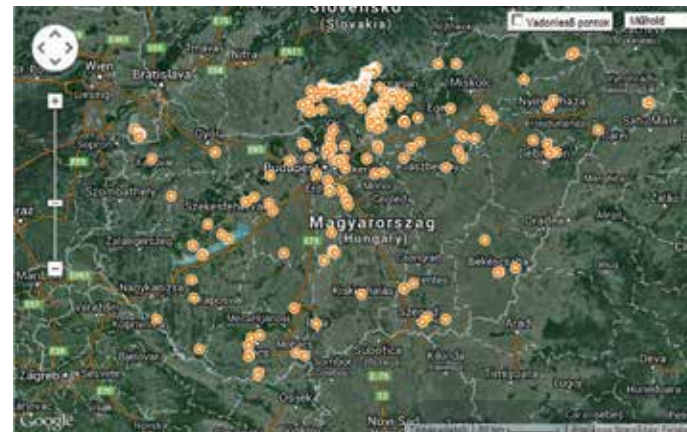
2014-ben a mocsári teknősök védelme lesz kiemelt célunk

2013 főszereplői a barna ásóbékák voltak

vett részt októberig (az év végéig ezek a számok várhatóan tovább nőnek még).

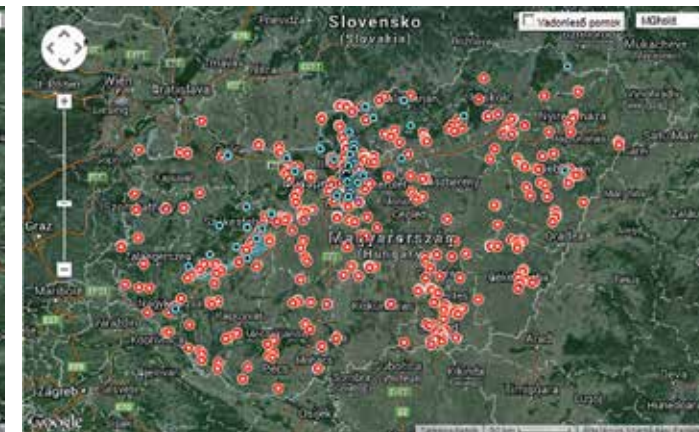
A rendezvények jellemzően ismeretterjesztő előadások, kiállítások, békamentések, túrák és táborok voltak, de számos alkalommal standdal is megjelentünk rendezvényeken. A Magyar Természettudományi Múzeum „Családi napok” sorozata keretében megrendezett természetvédelmi napon a Szakosztály interaktív standjánál természetvédelmi programjainkon kívül a barna ásóbékáról is hallhattak az érdeklődők, illetve megismerkedhettek az Országos Kételtű- és Hüllőtérképezési honlap gyakorlati használatával. Ezen felül jeles napokon (Víz Világnapja, Föld Napja, Állatok Világnapja) többször meg tudunk jelenni a budapesti Tropicariumban, ahol a látogatóközönségnek az egzotikus kételtű- és hüllőfajok mellett így jutott egy kis hazai is.

Az alapvetően a csapadékosabb év eleje kedvezett a kételtűfajoknak,

A barna ásóbéka (sárga), valamint a mocsári teknős (piros) és a vörösfüülü ékszer teknős (kék) lelőhelyei Magyarországon

Az ásóbékák szempontjából is kiemelten fontos az élőhelyek védelme, biztonságos szaporodóhellyel, ahol lerakhatják petéiket, és ahol utódaik felnevelkedhetnek

habár a „márciusi tél” miatt többször el kellett halasztanunk a Farnosra meghirdetett ásóbékamentő túránkat, de a teljes vonulási időszakban minden eddiginél több ásóbékát sikerült átsegíteni a veszélyes útszakaszon. A honlapra is szép számmal érkeztek be megfigyelések, így mostanáig 580 ásóbéka adatot töltöttek fel a megfigyelők az ország teljes területéről. Itt is elmondható, hogy az év végéig várhatóan ez a szám még tovább fog nőni.

Új elemként rajzpályázatot is meghirdetünk gyerekek számára, amire nagyon sok pályamű érkezett. Három kategóriában kihirdetett

dobogós helyezettekkel és különdíjasokkal együtt összesen 14 pályázat jutalmaztunk ajándécsomaggal, amiket herpetológiai szakkönyvekből, valamint „szakosztályi ereklyékből” állítottunk össze. Az „ereklyék” az MME adományprogramjában elérhető kételtű- vagy hüllőfajokat formázó tűzzománc kítűzőkön kívül a boltban forgalmazott, Kókay Szabolcs grafikájával díszített „Év kételtűje” pólok voltak.

Az „Év kételtűje” eseményekről számos cikk jelent meg nyomtatásban és a világhálón, és több rádióinterjú is adott munkatársaink a témáról. A barna ásóbékáról külön szórólapot készítettünk, amelyet rendezvényeinken juttattunk el a természetbarátoknak. Az interaktív

megjelenéshez hazai fajokat bemutató memóriajátékot készítettünk. A legkisebb korosztály körében Sauth Edit tagtársunk által készített plüss-ásóbéka vitte el a pálmát. A honlapra beérkezett adatokat részletesebben is ki fogjuk elemezni, az eredményekről az MME és a Szakosztály honlapján be fogunk számolni, várhatóan jövő év elején. December elején a honlapra adatot feltöltők számára ismét megszervezzük az immár hagyományosnak tekinthető évzáró találkozókat, amelynek részleteiről mindenképp személyre szóló meghívóban értesítünk.

A Szakosztály vezetősége a 2014-es évre a hazai hüllőfajok közül a mocsári teknőst választotta az „Év hüllőjének”. A kiválasztásban ismételen szempont volt az országos elterjedés, valamint az a tény, hogy bár sok helyen tudunk az előfordulásáról, a tojásrakó helyeit például már jóval kevesebb esetben ismerjük bizonyosan. Sokszor ezeknek a fészkeknek

100%-os a ragadozók által történő kifosztása, ami a faj jövőjére nézve aggasztó jelenség. A megfelelő fészkelőhely felkeresése során a teknősnőstények nagy távolságokat is megtehetnek, akár utakon keresztül, ahol könnyen elűthetik őket. További aggodalomra adhat okot a sokféle idegenhonos teknősfaj jelen-

léte a mocsári teknős által is lakott hazai vizekben. A táplálék- és nappozóhely-konkurencián kívül paraziták átadásával is veszélyeztethetik a hazai állományokat. Összefoglalva, jövőre nem csak mocsári teknős-megfigyeléseket várunk, de a megtalált fészkelőhelyek adatait, fészkel-

Mocsári teknős

vagy az egyéb, predációval kapcsolatos megfigyeléseket, illetve az egzotikus teknősfajok hazai természetes élőhelyeken történt észleléseit is. Várhatóan a Helyi Csoportok ismét pályázhatnak majd a mocsári teknőssel kapcsolatos rendezvények finanszírozására. Szakosztályunk részéről ehhez biztosítani tudunk majd előadásanyagot, szórólapot, illetve készülöben van a mocsári teknős tűzzománc kítűző is.

A már említett kínai naptárban most a Ló Éve következik, de ez minket ne zavarjon, számunkra 2014 a Mocsári Teknős Éve lesz! Beleolvasva a kínai horoszkópba megtudhatjuk, hogy „a kínai asztrológia szerint a Ló Évében a szórakozás, kikapcsolódás ideje van.” Ehhez mi csak annyit tudunk hozzátenni sajátos MME-horoszkópunk alapján, hogy jövőre szórakozás és kikapcsolódás jelleggel mindenki keresgéljen mocsári teknőst (meg barna ásóbékát is), eredményeit pedig ossza meg velünk a honlapunkon keresztül!

Halpern Bálint

Feketerigó-fészektálca

Új eszköz a települési madárvédelemben

Madárbarát
kert

© Orbán Zoltán felvételei

Fészektálca a trombitafolyondár védelmében

A FEKETERIGÓ EGYIKE azon fajoknak, mely sikeresen alkalmazkodott a civilizációs hatásokhoz. Ennek egyik leglátványosabb megnyilvánulása a fővárosban tapasztalható, ahova az 1900-as évek elején kezdtek beköltözni ezek a madarak. Állománysűrűségük Budapest egyes kerületeiben, főleg a nagyobb kiterjedésű parkokban, a külterületeken mért természetes értékek többszöröse.

Élőhelyi háttér

Az urbanizáció (városiasodás) sikerfajainak többsége az erdők gyepekkel határos, bokrokban és fiatal fáknál bővelkedő területeiről származik. Ennek oka, hogy településeink mozaikos növényviszonyai ennek a szegélyélőhely-típusnak a jellemzőit hordozzák. Ezt az élőhelykínálatot, különösen a nagyvárosok esetében, tovább színesítik az épületek, amelyek a sziklafalakon fészkelő és táplál-

A fekete rigó napjainkra igazi városi madárrá vált

kozó madarak (rozsdafarkúak, füsti és molnárfecske, sarlósfecske, kövirigó, házi [szirti] galamb, vándorsólyom, vörös vércse, csóka) betelepülését tette lehetővé.

Rugalmas fészkepítő viselkedés

Eredeti élőhelyén a fekete rigó is elsősorban klasszikus, ágak közé rejtett fészkeket épít, de előfordul, hogy fák törzselágazásában költ.

A települési állomány továbbra is őrzi ezt a viselkedést, azonban megtanulta kihasználni az épületek fészkelőhely-kínálatát, és egyre gyakrabban balkonládákban, virágserepekben, falfülkékben, épületdíszítéseken, ereszcatorna hajlatában, a rozsdafarkúakhoz és barázdabilletgözhöz hasonló módon építkezik. Ez az alkalmazkodás más, egyébként főként ágak között fészkelő emberkövető madárfajnál is megfigyelhető: a balkáni gerle, a szürke légykapó, alkalmilag pedig akár az erdei fülesbagoly is megtelepszik épületek alkalmas részein.

Mik azok a fészektálcák?

A többnyire deszkából készült fészektálcák arasznyi mélységű, tető nélküli, költést segítő eszközök, amelyek elsősorban a saját fészket nem építő ragadozómadár-fajok (vércsék, sólymok, baglyok) védelmében használatosak. A kezdetben

fára, majd az elektromos hálózat fém traverzeire kihelyezett alkalmazásokat a célfajok előszere-tettel használták. Miután a szakemberek azt tapasztalták, hogy ezek a madarak szívesen beköltöznek a környezeti hatások ellen sokkal jobban védett, legalább két oldal-fallal és tetővel rendelkező, nagyméretű C típusú odúra hasonló költőládákba is, ezeknek az eszközöknek az alkalmazása mindinkább visszaszorult.

A feketerigó-fészektálca

Az ember által akaratlanul is felkínált potenciális fészkelőhelyek között két olyan is van: a kúszónövényekkel befuttatott falak és az erkélyek, amelyek ezzel az új eszközzel a fekete rigó és néhány más faj: balkáni gerle, házi rozsdafarkú, szürke légykapó számára költésre még alkalmasabbá tehető.

Hova érdemes kihelyezni?

A borostyánnal, lilaakáccal, trombitafolyondárral, vadszőlővel befuttatott falak különösen azokon a területeken fontos fészkelőhelyek, ahonnan hiányoznak a nagyobb kiterjedésű bokrok, illetve ahol túl sok a macska. Bármilyen ügyes mászók is ezek a kisragadozók, a falhoz tapadó vékony indák és a sűrű levelek kevés kapaszkodófelületet nyújtó világa nem túl vonzó számukra, és ugyanez elmondható a fészkekragadozó szarkákról, szajkókról és varjakról is. Ilyen falakon a fészektálca akár fúrás nélkül is kihelyezhető, ehhez elég a tálca két

A futónövények, mint például a lilaakác (jobbra fent) vagy a kék hajnalka nyáron megfelelő takarást biztosíthatnak a rigófészkeknek

„lábát” egy falhoz tapadó vastagabb indaszakasz mögé feszítenünk és dróttal rögzítenünk.

Erkélyen több lehetőség közül is választhatunk. Amennyiben a falat beborító kúszónövény a talajról ide-áig felfut, ennek indái közé az előbbiekben leírt módon tehetjük ki az eszközt. Az épületek többsége ma még sajnos nem rendelkezik ilyen természetes árnyékolást és díszítést is biztosító megoldással, ezért többnyire más módszert kell választanunk. Az olyan egygyári futónövények, mint a hajnalka, a különböző bab- és tökfajok és -fajták ideális lehetőséget kínálnak arra, hogy ezeket az erkély csupasz falára mell- vagy fejmagasságba felrögzített fészektálca köré hálóra futtatva kellő rejtést biztosítsunk a fészkeknek. Mivel ezek a növények a kora tavaszi költéskezdetre nem, csak a másodköltésre fejlesztenek lombozatot, az elszáradó indákat érdemes a hálón meghagyni ősszel. Ezek március–május között elegendő takarást biztosítanak a tálcá-

A falra felfuttatott vadszőlőnek köszönhetően akár az ablak mellé is kihelyezhetjük a fészektálcát

nak, és erre az „alapra” az újonnan ültetett növények is fel tudnak futni. További megoldást jelent, ha a tálca elé valamilyen konténeres örökzöldet, például tiszafát vagy tuját telepítünk. Amennyiben ezek a növények az ablak melletti falszakaszt is fedik, a fészektálcát az ablakodúkhöz hasonlóan (Madártávlat 2012/3. szám, 37–39. oldal) ide is kihelyezhetjük, így a költést a madarak zavarása nélkül, testközelből figyelhetjük meg.

Mikor rakjam ki?

A mesterséges odúkhöz, költőládákhoz és egyéb fészkelést segítő eszközökhöz hasonlóan a feketerigó-fészektálcát az ősztől a tél végéig érdemes telepíteni, hogy a madaraknak legyen ideje felfedezni ezeket. A következő tavaszi beköltözés esélyét jelentősen növelhetjük, ha a tálcát olyan falszakaszra vagy erkélyre helyezzük ki, amelynek madárforgalma – etetőnek ill. itatónak köszönhetően – az egész évben nagy, illetve a fészektálcát novembertől–március elejéig akár etetőtálcaként is használhatjuk.

Kell-e takarítani?

Az ágak között fészkelő énekesmadarak és a galambok többnyire új fészket építenek minden költéshez, ezért az ágavillába, gerendára, az ereszcatorna hajlatába vagy a feketerigó-fészektálcába épült kiszolgált fészkeket érdemes leszedni. Míg azonban a takarítást az időjárás viszontagságai ellen télen önmagukban is védelmet nyújtó odúk esetében ősszel szokás elvégezni (Madártávlat 2009/3. szám, 34–37. oldal), a szabadon lévő fészkekénél ezt érdemes március elejére halasztani, mert a fagyos téli éjszakákon ezek szélvédett éjszakázóhelyet jelentenek az olyan kistestű madaraknak, mint például az ökörsem.

Orbán Zoltán

Madár- és egyéb állatbarát eszközeink

„A” odú	1990,-	Ablaketető	1700,-
„B” odú	1990,-	Faleveles etető	2400,-
„C” odú	1800,-	Sátortetős etető	2400,-
„D” odú	2400,-	Önetető	11800,-
Macskabagolyodú	5900,-	Dúcetető	18500,-
Sarlósfecske-költőláda	2400,-	Tálcás etető	2600,-
Denevérodú	2400,-	Etető-itató	1900,-
Süntanya	5000,-	Békavár	990,-
Kuvikodú	5000,-	Madáritató	1800,-
Sátortetős odúk	2200,-	Fecskeműfészkek	890,-
Fakuszodú	1400,-	Mókusetető	2800,-
Fecskepelénka	600,-	Szalakótaodú	6000,-
Kerámia madáretető 30 cm	2600,-	Vércseköltőláda	4000,-
Kerámia madáretető 18 cm	1500,-	Veréblakótelep	3500,-
Mókusodú	2600,-	Kis önetető	7700,-
Ablakodú B-típusú „balos”	2300,-	Ablakodú B-típusú „jobbos”	2300,-
Ablakodú B-típusú „hátfal”	2300,-	D-típusú üveges önetető	2900,-
A-típusú madárodú fémtetős	2300,-	B-típusú madárodú fémtetős	2300,-
C-típusú madárodú fémtetős	2000,-	D-típusú madárodú fémtetős	2600,-
Szalmatetős etető	3990,-	Darázsgarázs	500,-
Kis tálcás etető	1800,-	Dróthálós etető	1500,-

CD-k és DVD-k

Madárdalok Magyarországról I. CD	990,-	A sas DVD	650,-
Madárdalok Magyarországról II. CD	990,-	Farkasleszen DVD	1300,-
Madárdalok Magyarországról III. CD	990,-	Víz-víz tiszta víz DVD	1300,-
A madarak élete I. DVD	1390,-	A krokodil DVD	650,-
A madarak élete II. DVD	1390,-	Grönland DVD	1300,-
A madarak élete III. DVD	1390,-	Antarktisz DVD	1300,-
A madarak élete IV. DVD	1390,-	A kígyó DVD	1300,-
A madarak élete díszdobozban 1-4 DVD	4770,-	Az élet díszdobozban 1-4 DVD	4190,-
Tasmánia DVD	1300,-	Madárdalok a kertben és a ház... CD	990,-
Árpi bácsi fiókái	1300,-	Otthonunk DVD	1990,-
A Tűzök védelmében DVD	1300,-	Vad Európa I. DVD	1050,-
Bence DVD	1300,-	Vad Európa II. DVD	1050,-
Madár mesék I. DVD	900,-	A csendes óceán DVD	1400,-
Madár mesék II. DVD	900,-	Vili a veréb DVD	1200,-
Madár mesék III. DVD	900,-	Sivatagi show DVD	1190,-

Könyvek, kiadványok

Madárhataozó 2013 Új!	9500,-	Új amatőr természetbúvár	6200,-
Vadvirágok (Fűrkész könyvek)	1800,-	Madarak képes határozó	2990,-
Herman O.: A madarak hasznáról és...	2175,-	Magyaro. ritka fa- és cserjefajainak atlasza	5990,-
Magyarország orchideáinak atlasza	9900,-	Madarak (Európa madarainak enciklopédiája)	4990,-
Magyar madárvonulási atlasz	11900,-	Milyen csillagkép ez?	1280,-
A zöld 35 színe	4500,-	Budapest természeti kalauza	3990,-
Madárvendégek a kertben	3300,-	Vörös könyv	2500,-
Hétköznapok a természetben CD-vel	3500,-	Magyarország emléseinek atlasza	5990,-
Állat- és növényhatározó	4990,-	Növények	6495,-
És ez melyik csillag?	2980,-	Az erdő állatai és növényei	2980,-
A Hortobágy madárvilága	10390,-	A madárvonulás atlasza	3500,-
A világ madarai	12740,-	Fák (Határozó Kézikönyvek)	2800,-
Az év természetfotói 2005. (Világ)	3000,-	Az éjszakai égbolt atlasza	3000,-
Virágok és évszakok	2980,-	Európa fái	6990,-
A természet kisenciklopédiája	2990,-	Gombászok kézikönyve	5990,-
Gombák (Határozó Kézikönyvek)	2800,-	A madár	1700,-
Milyen állatnyom ez?	1280,-	Milyen madár ez?	1280,-
Milyen fa ez?	1280,-	Milyen rovar ez?	1280,-
Milyen virág ez?	1280,-	Szántók és mezők világa	1750,-
Milyen gomba ez?	1480,-	Hüllők és kétlélűek (Határozó Kézikönyvek)	2800,-
Csodálatos madarak	2990,-	Bogarak a Pannon régióban	19500,-
Gombák kézikönyve	2700,-	Az ízeltlábúak világa	1990,-

KÖNYVELŐZETES

2013 decemberében megjelenik az *Odúlakó madaraink védelme* című könyv, Nagy Csaba szerkesztésében. A kötet a fajcsoportokat jól ismerő szerzők bevonásával készült, rengeteg fotóval illusztrálva. A könyv az odúlakó fajok látványos bemutatásán túl segítséget nyújt a mesterséges odúk gyártása, kihelyezése területén és az odútelepek szakszerű létrehozásában és azok kezelésében is. A kötet megjelenéséről azonnal értesítjük tagtársainkat a www.mme.hu és a bolt.mme.hu honlapjainkon.

Ajándéktárgyak és egyéb termékek

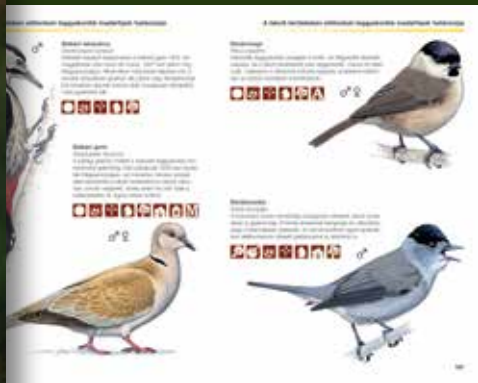
Opticron Trailfinder 3 8x42	48900,-	Plüss madarak	2800,-
Scopium 10x50 WA távcső	10900,-	Óriás nagyító	1500,-
Zoom mikroszkóp	4990,-	Koo-koo Énekes falióra	15900,-
Koo-koo Háziállatok falióra	12900,-	Koo-koo Trópusi madarak falióra	12900,-
Opticron Vista EX 7X50	19500,-	Felfedező készlet	9500,-
Aluminium lámpa 12 LED-es	1200,-	Gyerek MME logós póló	1990,-
Aluminium lámpa 16 LED-es	1490,-	Ragadozó sziluett	300,-
Fejlamppa 7 LED-es	900,-	Non plus ultra bogárnéző	3500,-
Fejlamppa 19 LED-es	1390,-	Szuper bogárnéző	2800,-
Tavaszi steppelt kabát	5000,-	Madárbarát kert alap csomag	5000,-
Opticron Vega 8X25	16900,-	Madarasfa összerakós fajték	6150,-
Opticron Adventurer 10X42 távcső	29900,-	Év madara póló MME logóval (ötféle)	3300,-
Mikroszkópok (Biológiai, szt., dig.)	19500,-tól	Év madara póló MME logóval (gyerek)	2900,-
Opticron Trailfinder II 10x42	45600,-	Év kétlélűje póló MME logóval	3300,-
Opticron Trailfinder II 8x41	42500,-	MME logós póló	2200,-
Opticron Trailfinder II 8X25 monokulár	12900,-	Madár grafikas kerámia bögre	1600,-
Spotting Scope 20x50 Yukon	13900,-	Nikon Action 8X40 távcső	25900,-
Hűtőmágnesek (Gyurgyalag, Fehér golyó, Parlagi sas, Barna asóbéka)	250,-	Celestron monokulár 10X25	4785,-
Madáreléségek (Cinkgolyó, magkeverék, napraforgómag stb.)	60,-tól	Skywatcher 60/900 refraktor+EQ-1	26900,-

A feltüntetett árak **2013. december 31-ig** érvényesek. Az árváltoztatás jogát fenntartjuk! További kínálatunkat megtalálja a bolt.mme.hu oldalon (itt internetes rendelésre is van lehetőség). Megrendelés postai úton: **MME Bolt 1121 Budapest, Költő utca 21.** Szállítás: a GLS futárszolgálat utánvét költsége 1500 Ft (5 kg-ig). Nettó 35000 forintos vásárlás felett a postaköltséget átvállaljuk, kivéve az odúknál és az etetőknél.

Ünnepi nyitva tartás: december 2–20. között minden hétköznap 10 órától 17 óráig személyes átvételre és vásárlásra is van lehetőség!
Karácsony előtti kézbesítéshez a december 16-ig beérkezett rendeléseket tudjuk elküldeni időben!

Az üzlet 2013. december 21. és 2014. január 6. között zárva tart!

Kedvezmények: az MME tagjai 10% árengedménnyel vásárolhatnak nálunk. Az akciós termékekre további kedvezmény nem jár!
 Megrendelés és további információ: telefon: +36-20/969-7778, e-mail: mmebolt@mme.hu. Boltunk kínálata rendszeresen bővül.
 Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a bolt.mme.hu honlapunkat!

Megjelent a **Madárbarátok könyve!**

Ideális karácsonyi ajándék mindennapi használatra!

- A Cser Kiadó gondozásában megjelent Orbán Zoltán új könyve. A 15 fejezetet és 83 alfejezetet, 428 színes fotót és 80 madárhatározó grafikát is tartalmazó kötet célja, hogy az érdeklődők számára gyakorlati segítséget nyújtson a mindennapi madárvédelmi és környezeti nevelési munkában. A kor igényeihez alkalmazkodva külön nagy fejezetekben kaptak helyet a fecskék és a fehér gólya védelmét segítő megoldások, amelyek használatával a lakosság nélkülözhetetlen segítséget tud nyújtani ezeknek a fajoknak a megőrzésében is.

A könyv az MME boltjában 25% kedvezménnyel, 2995 Ft-ért vásárolható meg.

Ízelítő a tartalomból

- Növények a madárbarát kertben
- Madáretetés
- Odúk, költőládák, fészektálcák és műfészkek
- Itató és porfürdő
- Fecskevédelem
- Fehér gólyáink védelme
- Más állatcsoportok védelme
- A lakótelep előnyei
- Fotózás, videózás, madármegfigyelés a kertben
- Környezeti nevelési és turizmusfejlesztési lehetőségek
- Madárproblémák – problémás madarak
- Madárvédelem egész évben
- A lakott területeken előforduló leggyakoribb madárfajok határozója
- Nézzük meg videón is!
- Csatlakozzon Ön is a *Madárbarát kert* programhoz!